

UCHWAŁA NR VII/59/2011
Rady Gminy Strzałkowo
z dnia 30 czerwca 2011r.

w sprawie w sprawie przyjęcia „Programu opieki nad zabytkami Gminy Strzałkowo na lata 2011-2014”

Na podstawie art.87 ust.3 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz.1568 z późn. zm.) po uzyskaniu pozytywnej opinii Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, **Rada Gminy Strzałkowo uchwala co następuje:**

§1. Przyjmuje się „Program opieki nad zabytkami Gminy Strzałkowo na lata 2011-2014” w brzmieniu załącznika do niniejszej uchwały.

§2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Strzałkowo.

§3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Przewodniczący Rady Gminy

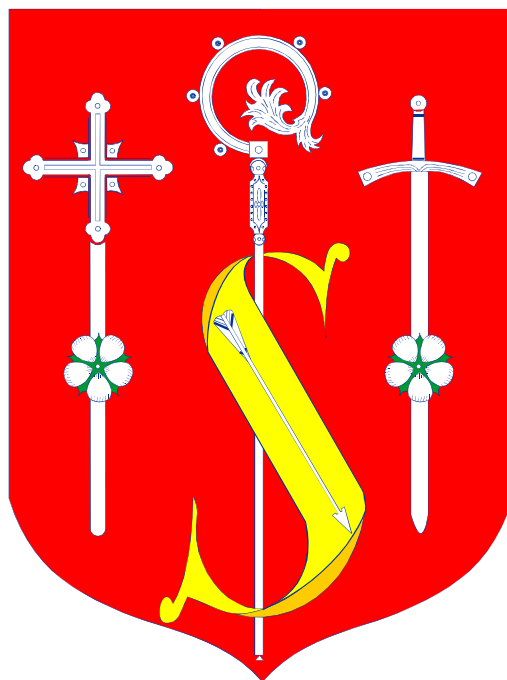
/-/ Włodzimierz Musielak

UZASADNIENIE
DO UCHWAŁY NR VII/59/2011
Rady Gminy Strzałkowo
z dnia 30 czerwca 2011r.

Obowiązek sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami nakłada na gminę art.87 ust.1-5 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz.1568 z późn. zm.)

Gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje uchwałą rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Pozytywna opinia Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora zabytków wydana została dnia 12.05.2011r.

**PROGRAM OPIEKI NAD
ZABYTKAMI
GMINY STRZAŁKOWO
NA LATA 2011-2014**

STRZAŁKOWO 2010

SPIS TREŚCI

1. Wstęp

- 1.1. Położenie i krótka charakterystyka gminy
- 1.2. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami
- 1.3. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego

- 2.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa
  - 2.1.1. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego
  - 2.1.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego
  - 2.1.3. Inne dokumenty o zasięgu województwa, których problematyka związana jest z dziedzictwem kulturowym

3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

- 3.1. Obiekty zabytkowe nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy wpisane do rejestru zabytków
- 3.2. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków
- 3.3. Zespoły najcenniejszych zabytków ruchomych na terenie gminy
- 3.4. Krajobraz kulturowy – obszarowe wpisy do rejestru zabytków (układy urbanistyczne, parki kulturowe, parki krajobrazowe)
- 3.5. Zabytki archeologiczne
  - 3.5.1. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków z terenu gminy
  - 3.5.2. Wykaz stanowisk o własnej formie krajobrazowej
  - 3.5.3. Zestawienie liczbowe stanowisk archeologicznych zewidencjonowanych i wpisanych do rejestru zabytków, łącznie z ich funkcją oraz krótką analizą chronologiczną (opis koncentracji stanowisk archeologicznych – uwarunkowania fizjograficzne)

4. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego

- 4.1. Stan zachowania i obszary największego zagrożenia zabytków
  - 4.1.1. Stan zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków
  - 4.1.2. Stan zachowania zabytków ruchomych
  - 4.1.3. Stan zachowania zabytków archeologicznych oraz istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych
  - 4.1.4. Obszary największego zagrożenia dla zabytków w gminie
- 4.2. Uwarunkowania wynikające z *Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Strzałkowo*
- 4.3. Uwarunkowania wynikające ze *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy*
- 4.4. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy
- 4.5. Uwarunkowania wynikające z ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.

5. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz inne określone przez gminę)

6. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

- 6.1. Gminna ewidencja zabytków
  - 6.1.1. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków nieruchomych
  - 6.1.2. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych
  - 6.1.3. Inwentaryzacja obiektów tzw. małej architektury
- 6.2. Edukacja i promocja w zakresie ochrony zabytków
- 6.3. Działania zmierzające do poprawy stanu zachowania dziedzictwa kulturowego
- 6.4. Określenie zasobów zabytkowych, które można wykorzystać dla tworzenia np. tras turystycznych, ścieżek dydaktycznych, organizacji festynów
- 6.5. Określenie sposobu realizacji poszczególnych celów gminnego programu opieki nad zabytkami

7. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad

zabytkami

8. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami

9. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami.

1. Wstęp

1.1. Położenie i krótka charakterystyka gminy

Gmina Strzałkowo jest gminą wiejską, położoną we wschodniej części województwa wielkopolskiego, w zachodniej części powiatu słupeckiego. Zajmuje obszar 142,39 km², w tym: użytki rolne 86 %, użytki leśne 10 %. Gmina stanowi 16,99 % powierzchni powiatu, co sytuuje ją na 3 miejscu pod względem wielkości wśród 8 gmin powiatu. Zamieszkiwana jest przez 9.986 mieszkańców (stan na 8.01.2010 r.).

Na strukturę osadniczą składa się 17 sołectw wraz z przyległymi do nich 28 miejscowościami. Do największych wsi sołeckich z liczbą ludności przekraczającą 350 osób należą: Strzałkowo, Szemborowo, Paruszewo, Skarboszewo, Wólka.

Gmina Strzałkowo graniczy z następującymi gminami:

- od południa – z gminami Kołaczkowo i Łądek,
- od zachodu – z gminą Września,
- od północy – z gminami Witkowo i Powidz
- od wschodu – z miastem i gminą Słupca.

Przez gminę przebiegają ważne szlaki komunikacyjne o znaczeniu krajowym i międzynarodowym:

- droga krajowa nr 92 Września – Konin,
- autostrada A-2 Poznań – Konin.

Przez centralną część gminy przebiega magistrala kolejowa E-30 Berlin – Warszawa – Moskwa. Obsługuje ona transport pasażerski i towarowy. Na terenie gminy znajdują się 2 stacje kolejowe o znaczeniu lokalnym w miejscowościach Strzałkowo i Wólka.

1.2. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Nadrzędnym celem *Programu opieki nad zabytkami gminy Strzałkowo na lata 2011-2014* jest ukierunkowanie działań samorządu gminnego na poprawę stanu zachowania i utrzymania zasobów dziedzictwa kulturowego gminy. Szczegółowe cele wynikają z ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Określone zostały następująco:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,

- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

1.3. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

1. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 ze zmianami).

Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy, do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w tym m.in. sprawy kultury, a więc bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 ze zmianami), która nakłada na gminę następujące obowiązki i uprawnienia:

- a) prawo utworzenia przez radę gminy (po uprzednim zasięgnięciu opinii konserwatora zabytków) parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej (art.16),
- b) obowiązek uwzględniania w strategii rozwoju gminy, studium

- uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 18 i 19),
- c) obowiązek uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 20),
  - d) obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków (art. 22 ust. 4),
  - e) przyjmowanie zawiadomień o znalezieniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem oraz powiadomienie o tym fakcie wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 32 ust.1 pkt 3 i ust.2),
  - f) przyjmowanie zawiadomień o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym i powiadomienie o tym fakcie wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 33 ust. 1 i 2),
  - g) sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich i budowlanych przy zabytku, do którego gmina posiada tytuł prawny (art. 71 ust. 1 i 2)
  - h) prawo udzielania przez organ stanowiący gminy, na zasadach określonych w podjętych uchwałach, dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (art. 81),
  - i) obowiązek sporządzenia przez wójta gminy na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ust.1).
  - j) obowiązek sporządzenia i przedstawienia radzie gminy sprawozdania z realizacji programu (art. 87, ust. 5).

2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego

2.1 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa

2.1.1 Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego

„Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do roku 2020” jest dokumentem opracowanym przez Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego, a przyjętym przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego w dniu 19 grudnia 2005 r. Uchwałą Nr XLII/692 A/05.

Strategia określa uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju województwa. Ustalenia zawarte w cyt. dokumencie stanowią podstawę do sporządzenia planu zagospodarowania przestrzennego województwa, przez co mają bezpośredni wpływ na zachowanie i poprawę jakości krajobrazu kulturowego.

Generalnym celem „Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego” jest poprawa jakości przestrzeni województwa, systemu edukacji, rynku pracy, gospodarki oraz sfery społecznej, skutkująca wzrostem poziomu życia mieszkańców. Cel ten będzie realizowany przy pomocy celów strategicznych i operacyjnych.

W celach strategicznych dotyczących dostosowania przestrzeni do wyzwań XXI wieku, określony został cel operacyjny 1.3. *„Wzrost znaczenia i zachowania dziedzictwa kulturowego”*. Dziedzictwo kulturowe w rozwoju Wielkopolski jest czynnikiem integracji społecznej, stanowi instrument promocji regionu oraz przyczynia się do rozwoju gospodarczego, ponieważ może być bazą dla turystyki i usług kulturalnych.

Cel ten realizowany będzie m.in. poprzez:

- inwestycje w instytucje kultury,
- ochronę dorobku kulturowego,
- wsparcie działań powiększających dorobek kulturalny regionu,
- promocję aktywności kulturalnej mieszkańców.

Cel strategiczny zakładający *„Zwiększenie efektywności wykorzystania potencjałów rozwojowych województwa”* ma być realizowany poprzez cel operacyjny 2.4. *„Zwiększenie udziału usług turystycznych i rekreacji w gospodarce regionu”*, którego założeniem jest, iż *„Przyrodnicze, krajobrazowe oraz kulturowe atuty Wielkopolski tworzą szanse na rozwój sektora usług turystyczno-rekreacyjnych. W połączeniu z turystyką biznesową sektor ten ma szanse na znaczny udział w gospodarce regionu. Jest to tym bardziej ważne, iż tego typu usługi generują dużą liczbę miejsc pracy przy stosunkowo niskich nakładach”*.

Cel ten realizowany będzie m.in. poprzez:

- inwestycję w infrastrukturę poprawiającą stan zagospodarowania

- obszarów atrakcyjnych pod względem turystycznym i rekreacyjnym
z poszanowaniem wymogów ochrony środowiska,
- wsparcie bazy noclegowej i gastronomicznej,
  - promocję przedsiębiorczości w tym zakresie,
  - wsparcie rozwoju agroturystyki,
  - promocję turystyki alternatywnej.

2.1.2 Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego sporządzony na okres perspektywiczny do roku 2020, uchwalony przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego Uchwałą Nr XLII/628/2001 z dnia 26 listopada 2001 roku.

Plan uznaje, że podstawową zasadą pozwalającą na zachowanie dóbr kultury dla innych pokoleń jest bezwzględne przestrzeganie obowiązującego w tym zakresie prawa. Ochrona dziedzictwa kulturowego powinna być realizowana poprzez właściwe zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin.

W planie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego przyjęto, iż podstawową zasadą kształtowania rozwoju województwa winno być optymalne wykorzystanie szeroko rozumianych uwarunkowań wewnętrznych oraz szans wynikających z uwarunkowań zewnętrznych dla zaspokajania potrzeb mieszkańców i sprawnego funkcjonowania podmiotów gospodarczych. Z zasady tej wynikają przesłanki znaczące dla ochrony dziedzictwa kulturowego województwa:

- 1) nie zaprzepaścić posiadanych przez województwo możliwości wynikających z położenia, tradycji, istniejącego potencjału środowiska przyrodniczego, walorów społecznych i gospodarki,
- 2) chronić posiadane dobra, efektywnie je wykorzystywać, a równocześnie w miarę możliwości je pomnażać oraz poprawiać ich jakość.

Zasadniczym celem dla kształtowania polityki przestrzennej województwa wielkopolskiego jest harmonijny, zrównoważony rozwój całego terytorium poprzez poprawę jakości zagospodarowania przestrzennego i wzrost wewnętrznej spójności województwa. Jedną z zasadniczych kategorii, do której sprowadzić można

cele zagospodarowania przestrzennego województwa jest tworzenie warunków do poprawy jakości życia i rozwoju zrównoważonego, które sprowadzają się m.in. do zachowania właściwych proporcji między elementami zagospodarowania przestrzennego i poprawę walorów estetycznych struktur przestrzennych i krajobrazu.

Za główne zasady zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego przyjęto m.in.

- 1) tworzenie warunków do współistnienia środowiska przyrodniczego i zurbanizowanego,
- 2) zachowanie dziedzictwa kulturowego i wpisanie go w struktury przestrzenne i otaczający krajobraz.

W planie wojewódzkim przyjęto, że w zagospodarowaniu przestrzeni w odniesieniu do ochrony dziedzictwa kulturowego nie powinno się przekraczać następujących wskazań:

- 1) w obszarach chronionego krajobrazu nie powinno się lokalizować obiektów i urządzeń zakłócających w drastyczny sposób walory kulturowe,
- 2) ochronie podlegają obiekty cenne kulturowo, wymagające bezwzględnego zachowania dla przyszłych pokoleń oraz ich bezpośrednie otoczenie, w którym nie powinny być lokalizowane obiekty nieprzystosowane architektonicznie i funkcjonalnie,
- 3) w strefach ochrony konserwatorskiej zagospodarowanie winno odbywać się na warunkach określonych przez służby konserwatorskie,
- 4) strefy ochrony widokowej (osie widokowe, ciągi widokowe, dominanty przestrzenne, panoramy) powinny być wyznaczone poprzez stosowne zapisy oraz w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin.

Jak już to wyżej wskazano generalnym celem zagospodarowania przestrzeni województwa wielkopolskiego jest zrównoważony rozwój całego terytorium, łączący w sobie ład społeczny, ład ekonomiczny, ład ekologiczny i ład przestrzenny.

Ład przestrzenny można uzyskać m. in. przez:

- 1) dobre rozpoznanie prawideł tradycyjnego kształtowania przestrzeni miejskich i zastosowanie ich na nowo; formuła przywracania przestrzeni miejskiej musi uwzględniać możliwości wszelkich kreacji, a nowoczesne budynki o dobrej architekturze nie powinny być traktowane jako niepożądane, ale jako potencjalne wzbogacenie dziedzictwa kulturowego,

- 2) przestrzeganie wytycznych konserwatorskich w zakresie nie tylko poszczególnych obiektów objętych ochroną, ale również zasad zagospodarowania zabytkowych układów urbanistycznych,
- 3) „odkrycie” lokalnej architektury wiejskiej i zapewnienie możliwości wprowadzenia tradycyjnych gabarytów, form dachów, detali i rozwiązań materiałowych do obiektów o współczesnych standardach; nurt architektury regionalnej nie może mieć prawa wyłączności, ale powinien stanowić ważny wyróżnik przy kształtowaniu specyfiki lokalnej,
- 4) ochronę krajobrazu, a w rejonach o najwyższych walorach przyrodniczych i krajobrazowych wykluczenie realizacji obiektów, które charakterem (gabaryty, powierzchnia zajmowanego terenu, rodzaj prowadzonej działalności) kolidują z otoczeniem.

Dla kształtowania przestrzeni miejskiej przyjęto m. in. następujące zasady:

- 1) ochrona dziedzictwa kulturowego, tożsamości i tradycyjnych elementów środowiska miejskiego, takich jak: zabytkowe dzielnice, budynki, dominanty przestrzenne, panoramy, tereny zielone i tereny otwarte; respektowanie zaleceń wynikających z przepisów ochronnych i poszerzenie zakresu ochrony prawnej,
- 2) wykorzystywanie atutów wynikających z ukształtowania terenu, osi widokowych, dominant przestrzennych, panoram,
- 3) w zapisach miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego podnoszenie wymogów architektury w stosunku do obiektów realizowanych na obszarach śródmieść oraz w pobliżu terenów o najwyższych walorach kulturowych i przyrodniczych,
- 4) podejmowanie opracowań dotyczących rewaloryzowania zabytkowych dzielnic.

Dla kształtowania obszarów wiejskich przyjęto m. in. następujące zasady:

- 1) ochrona charakterystycznych układów ruralistycznych oraz zespołów sakralnych, pałacowo-parkowych, folwarków, ochrona zabytkowych budynków mieszkalnych, gospodarczych, wiatraków, remiz, szkół, kuźni, młynów, gorzelni i innych elementów specyficznych dla architektury wiejskiej np. kapliczek i krzyży,
- 2) poszanowanie kształtowanej tradycyjnie różnorodności form osadnictwa wiejskiego w poszczególnych rejonach,

- 3) twórcze wykorzystywanie wzorców architektury lokalnej przy formułowaniu warunków dla projektowanej zabudowy, odwoływanie się do architektury regionalnej Wielkopolski, preferowanie rodzimych materiałów budowlanych oraz tradycyjnych elementów małej architektury takich jak drewniane płoty, podmurówki z kamienia naturalnego, itp.

Dla kształtowania otwartych przestrzeni przyjęto następujące zasady:

- 1) zakaz wznoszenia w pobliżu jezior, rzek, kanałów, krajobrazowych punktów widokowych lub na terenach o szczególnych walorach krajobrazowych obiektów budowlanych naruszających walory krajobrazowe i uniemożliwiających dostęp do nich,
- 2) wprowadzenie zieleni osłonowej wokół istniejących i projektowanych obiektów kolizyjnych w stosunku do krajobrazu,
- 3) narzucanie ograniczeń w sytuowaniu reklam, wykluczenie ich z miejsc o ciekawej ekspozycji.

Dla kształtowania przestrzeni wokół miejsc cennych kulturowo przyjęto następujące zasady:

- 1) dostosowanie zagospodarowania do masowego ruchu turystycznego i pielgrzymkowego (hotele, campingi, gastronomia, parkingi, itp.),
- 2) ograniczenie działalności gospodarczej do nie kolidującej z wiodącą funkcją miejsca, a wspieranie działalności związanej z obsługą turystów czy pielgrzymów,
- 3) izolowanie tych miejsc od bezpośredniego styku z współczesnym zainwestowaniem, zachowanie niezbędnej otwartej przestrzeni w celu lepszego ich wyeksponowania.

Uznano następujące zasady w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego:

- 1) podstawową zasadą pozwalającą na zachowanie dóbr kultury dla przyszłych pokoleń jest bezwzględne przestrzeganie obowiązującego w tym zakresie prawa, tj. przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
- 2) ochrona krajobrazu kulturowego może być realizowana poprzez właściwe zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego i studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin.

2.1.3. Inne dokumenty o zasięgu województwa, których problematyka związana jest z dziedzictwem kulturowym

W Strategii rozwoju turystyki w województwie wielkopolskim, przyjętej w 2007 r., wśród priorytetów i celów rozwoju turystyki w województwie wskazane zostały główne pola strategiczne, w których generują i kumulują się procesy rozwojowe i działalność w dziedzinie turystyki. Wskazane pola strategiczne mają stanowić główne obszary wieloletnich i docelowych działań zmierzających do osiągnięcia celu nadrzędnego w turystyce wielkopolskiej. Do priorytetów rozwojowych zaliczono rozwój walorów turystycznych. Celem strategicznym jest tu podnoszenie atrakcyjności turystycznej regionu poprzez lepszą ochronę, ekspozycję i organizację zasobów kulturowych i przyrodniczych. Dwa cele operacyjne odnoszą się wprost do obiektów zabytkowych:

- wytyczenie i zagospodarowanie historycznych tras zwiedzania w centrach zabytkowych oraz przystosowania zespołów rezydencjonalnych i sakralnych do potrzeb ruchu turystycznego o charakterze krajoznawczym i pielgrzymkowym,
- wykorzystanie i adaptacja budowli zabytkowych na turystyczne obiekty usługowe.

Dokumentem w całości poświęconym problematyce związanej z ochroną dziedzictwa kulturowego jest Wielkopolski wojewódzki program opieki nad zabytkami na lata 2008-2011 przyjęty Uchwałą Nr XVIII/243/07 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 17 grudnia 2007 r.

3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

3.1. Obiekty zabytkowe nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy wpisane do rejestru zabytków

Do najcenniejszych zabytków na terenie gminy wpisanych do rejestru zabytków należą:

BABIN – park dworski, krajobrazowy, 2 poł. XIX w.

Rejestr zabytków Nr A-424/166 z 4.09.1989 r.

BRUDZEWO – zespół kościoła par. p.w. św. Marii Magdaleny

a) kościół, drewn., 1826 r., fasada mur., k. XIX w.

Rejestr zabytków Nr A-144/736 z 13.11.1969 r.

b) dzwonnica, drewn., ok. 1826 r.

Rejestr zabytków Nr A-144/736 z 13.11.1969 r.

c) ogrodzenie, mur., pocz. XIX w.

Rejestr zabytków Nr A-144/736 z 13.11.1969 r.

CHWALIBOGOWO – park dworski, krajobrazowy, ok. 1820 r.

Rejestr zabytków Nr A-426/168 z 4.09.1989 r.

CHWAŁKOWICE – zespół dworsko-folwarczny

a. dwór, mur., 1 poł. XIX, rozbud. 1867, przebud. pocz. XX w.,

Rejestr zabytków Nr A-428/170 z 4.09. 1989 r.

d. park krajobrazowy z aleją dojazdową, 1 poł. XIX w.,

Rejestr zabytków Nr A-428/170 z 4.09. 1989 r.

e. obora, mur., 4 ćw. XIX w.,

Rejestr zabytków Nr A-528/269 z 30.12. 1996 r.

g. spichlerz, mur., pocz. XX w.,

Rejestr zabytków Nr A-528/269 z 30.12.1996 r.

GRABOSZEWO – zespół kościoła par. p.w. św. Małgorzaty:

a. kościół, drewn., 2 poł. XVI w., dobud. kaplicy św. Izydora 1649 r., wieża XVIII w.,

Rejestr zabytków Nr 711/Wlkp/A z 14.03. 1933 r.

b. grobowiec rodziny Hulewiczów na cmentarzu przykościelnym, mur., 1892 r.,

Rejestr zabytków Nr 711/Wlkp/A z 29.09. 2008 r.

c. cmentarz przykościelny, XVI/XVII w., nieczynny,

Rejestr zabytków Nr 711/Wlkp/A z 8.11. 1994 r.

GRABOSZEWO – park dworski, krajobrazowy, 1 poł. XIX w.

Rejestr zabytków Nr A-429/171 z 4.09.1989 r.

KOŚCIANKI- park dworski, krajobrazowy, ok. poł. XIX w.

Rejestr zabytków Nr A-427/169 z 4.09.1989 r.

ŁĘŻEC – cmentarz jeniecki, 1914 r., nieczynny.

Rejestr zabytków Nr A-511/252 z 8.11.1994 r.

MŁODZIEJEWICE – zespół dworski:

a. dwór, mur., ok. 1845 r., przebud. k. XIX w.,

Rejestr zabytków Nr A-421/163 z 4.09. 1989 r.

d. park krajobrazowy, 1 poł. XIX,

Rejestr zabytków Nr A-421/163 z 4.09.1989 r.

OSTROWO KOŚCIELNE – kościół par. p.w. Nawiedzenia NMP, drewn., 1717 r.,
dobud. wieży XIX w.

Rejestr zabytków Nr A-3/206 z 14.03.1933 r.

PARUSZEWO – zespół pałacowy

a. pałac, mur., 1 poł. XIX w. , przebud. i rozbud. ok. 1910 r. wg *proj. Stanisława Mieczkowskiego*,

Rejestr zabytków Nr A-215/1392 z 24.02.1973 r.

b. park krajobrazowy, 1 poł. XIX w.

Rejestr zabytków Nr A-215/1392 z 24.02.1973 r.

RADŁOWO – zespół dworski

a. dwór, mur., 1906 r.,

Rejestr zabytków Nr A-398/140 z 2.12.1987r.

b. oficyna, mur., 1907 r., przebud.,

Rejestr zabytków Nr A-398/140 z 2.12.1987r.

c. stajnia, mur., 1907 r.,

Rejestr zabytków Nr A-398/140 z 2.12.1987r.

d. park krajobrazowy, pocz. XX w.,

Rejestr zabytków Nr A-398/140 z 2.12.1987r.

SKARBOSZEWO – zespół kościoła par. p.w. Św. Trójcy:

a. kościół, mur., 1904-1906 r., wg *proj. Clingensteina*,

Rejestr zabytków Nr 94/Wlkp/A z 11.07.2002 r.

b. cmentarz przykościelny,

Rejestr zabytków Nr 94/Wlkp/A z 11.07.2002 r.

c. plebania, mur., k. XIX w.

Rejestr zabytków Nr 95/Wlkp/A z 11.07.2002 r.

SKĄPE – zespół dworski:

a. dwór, mur., ok. 1910 r.,

Rejestr zabytków Nr A-425/167 z 4.09.1989 r.

b. park krajobrazowy, 2 poł. XIX w.

Rejestr zabytków Nr A-425/167 z 4.09.1989 r.

SŁOMCZYCE – zespół dworski:

a. dwór, mur., ok. poł. XIX w., przebud. i rozbud. XIX/XX w.,

Rejestr zabytków Nr A-422/164 z 4.09.1989 r.

b. park krajobrazowy, 2 poł. XIX w.

Rejestr zabytków Nr A-422/164 z 4.09.1989 r.

STAW – kościół par. p.w. św. Jadwigi, drewn., 1780 r., wieża 1854 r, dobud. mur. kaplicy Lutomskich k. XIX,

Rejestr zabytków Nr A-4/207 z 14.03.1933 r.

STAW – park dworski, krajobrazowy, ok. 1825.

Rejestr zabytków Nr A-423/165 z 4.09.1989.

STRZAŁKOWO- park dworski, krajobrazowy, 1 poł. XIX w.

Rejestr zabytków Nr A-430/172 z 4.09.1989 r.

SZEMBOROWO – zespół kościoła par. p.w. św. Urszuli:

a. kościół, mur., 1905-1907 r.,

Rejestr zabytków Nr 723/Wlkp/A z 2.12.2008 r.

b. przykościelny, pocz. XIX, nieczynny,

Rejestr zabytków Nr 723/Wlkp/A z 8.11.1994 r.

UNIA – zespół pałacowy:

a. pałac, mur., ok. 1925, arch. Kazimierz Ruciński,

Rejestr zabytków Nr A-219/1526 z 1.06.1974 r.

b. park krajobrazowy, XIX/XX,

Rejestr zabytków Nr A-240/1707 z 9.04.1975 r.

WÓLKA – zespół dworsko-folwarczny:

a. pałac, ob. szkoła, mur., ok. 1900 r.,

Rejestr zabytków Nr A-241/1708 z 9.04.1975 r.

b. park krajobrazowy z aleją dojazdową, pocz. XIX w.

Rejestr zabytków A-241/1708 z 9.04.1975 r. i 400/142 z 2.12.1987 r.

a. oficyna, ob. dom nr 2, mur., 2 poł.XIX w. (pierwotnie dworek właściciela)

Rejestr zabytków Nr A-400/142 z 2.12.1987 r.

b. stajnia, ob. chlew, mur., 1913 r.,

Rejestr zabytków Nr A-400/142 z 2.12.1987 r.

c. obora I, mur., 1888,

Rejestr zabytków Nr A-400/142 z 2.12.1987 r.

d. obora II, mur., 4 ćw. XIX,

Rejestr zabytków Nr A-527/268 z 30.12.1996 r.

d. spichlerz, mur., 1888,

Rejestr zabytków Nr A-400/142 z 2.12. 1987 r.

e. gorzelnia, mur., 1875,

Rejestr zabytków Nr A-400/142 z 2.12.1987 r.

3.2. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomości znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków

BABIN

KAPLICZKA, mur., 1945 r.

SZKOŁA, mur., 1 ćw. XX w.

PARK DWORSKI, krajobrazowy, 2 poł. XIX w.

BIELAWY

ZAGRODA NR 2

a. dom, mur., k. XIX, przebud. I. 90 XX w.,

b. stodoła, mur., 1914 r.

ZAGRODA NR 4

a. dom, mur., 1938 r.,

b. stodoła, mur., 1933 r.,

c. budynek gospodarczy, mur., 1933 r.,

d. budynek gospodarczy, mur., 1933 r.

ZAGRODA NR 8

a. dom, mur., 1946 r.,

b. stodoła, mur., 1917 r.,

c. piwnica, mur., 1890 r.

DOM NR 7, mur., 1910 r.

DOM NR 9, mur., 1905 r.

DOM NR 11, mur., 1914 r.

DOM Z CZĘŚCIĄ GOSPODARCZĄ NR 6, mur., I. 20 XX w.

BRUDZEWO

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. MARII MAGDALENY:

a. kościół, drewn., 1826 r., mur. fasada, k. XIX w.,

b. dzwonnica, drewn., ok. 1826 r.,

c. ogrodzenie, mur., pocz. XIX w.,

d. plebania, mur., pocz. XX w.,

e. organistówka, ob. dom nr 36, mur., 1920 r.

CMENTARZ RZYMSKOKATOLICKI, 1 poł. XIX w., czynny.

CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, ok. poł. XIX w., nieczynny

DOM NR 1, mur., 4 ćw. XIX w.

DOM NR 16, mur., ok. 1920 r.

CHWALIBOGOWO

PARK DWORSKI, KRAJOBRAZOWY, ok. 1820 r.

CHWAŁKOWICE

KAPLICZKA, mur., pocz. XX w.

ZESPÓŁ DWORSKO – FOLWARCZNY

a. dwór, mur., 1 poł. XIX w., rozbud. 1867 r., przebud. pocz. XX w.,

b. oficyna, ob. dom nr 2, mur., 4 ćw. XIX w.,

c. dom ogrodnika, ob. dom nr 3, mur., pocz. XX w.,

d. park krajobrazowy z aleją dojazdową, 1 poł. XIX w.,

e. obora I, mur., 4 ćw. XIX w.,

f. obora II, mur., pocz. XX w.,

g. spichlerz, mur., pocz. XX w.,

h. stodoła, mur., 4 ćw. XIX w., przebud.,

i. dom kowala z kuźnią, ob. dom nr 4, mur.-kam., k. XIX , rozbud. 1912 r.,

j. sześciorak, ob. dom nr 5, mur., pocz. XX w.

BUDYNEK GOSPODARCZY w zagrodzie nr 8, mur. pocz. XX w.

GRABOSZEWO

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. MAŁGORZATY:

a. kościół, drewn., 2 poł. XVI w., dobud. kaplicy św. Izydora 1649 r., wieża XVIII w.,

b. grobowiec rodziny Hulewiczów na cmentarzu przykościelnym, mur., 1892 r.,

c. cmentarz przykościelny, XVI/XVII w., nieczynny,

d. cmentarz grzebalny, XIX w., czynny,

e. plebania, mur., k. XIX w.,

f. ogrodzenie z bramami przy kościele, mur., pocz. XX w.,

g. ogrodzenie przy plebanii, mur., pocz. XX w.

KAPLICZKA, mur. XIX w.

KAPLICZKA, mur., l. 30 XX w.

PARK DWORSKI, KRAJOBRAZOWY, 1 poł. XIX.

KATARZYNOWO

SZKOŁA, ob. dom nr 8, mur., k. XIX w.

CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, 2 poł. XIX, nieczynny.

KORNATY

KAPLICZKA, mur., 1946 r.

SZKOŁA, ob. dom nr 31, mur., 3 ćw. XIX w.

DWÓR, ob. dom nr 26, mur., 1 poł. XIX w.

KORNATY KOLONIA DRUGA

CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, 1 poł. XIX w, nieczynny.

KOŚCIANKI

KAPLICZKA, mur., XIX w.

ZESPÓŁ DWORSKI:

a. dwór, ob. szkoła, mur., 1854 r., rozbud. ok. 1884 r., *arch. Zygmunt Gorgolewski*,
całkowicie przebud. 1956 r.,

b. brama, mur., ok. poł. XIX w.,

c. park krajobrazowy, ok. poł. XIX w.

ZESPÓŁ FOLWARCZNY:

a. oficyna I, mur., 2 poł. XIX w.,

b. oficyna II, mur., 2 poł. XIX w.,

c. stajnia, mur., 2 poł. XIX w.,

d. spichlerz, mur., 1893 r.,

e. wozownia, mur., 2 poł. XIX w.,

f. obora, mur., 2 poł. XIX w.

KRĘPKOWO

SZKOŁA, ob. OSP, mur., 1 ćw. XX w.

ŁĘŻEC

CMENTARZ JENIECKI, 1914 r., nieczynny.

MŁODZIEJEWICE

KAPLICZKA, mur., 1898 r.

ZESPÓŁ DWORSKO - FOLWARCZNY:

a. dwór, mur., ok. 1845 r., przebud. k. XIX w.,

b. rządówka, ob. dom nr 12, mur., 1909 r.,

c. brama, mur., 2 poł. XIX w.,

d. park krajobrazowy, 1 poł. XIX w.,

e. obora I, mur., 1897 r.,

kolonia mieszkalna:

f. dom nr 10, mur., 1 ćw. XX w.,

g. sześciorek, ob. dom nr 7, mur., ok. 1910 r.,

h. sześciorek, ob. dom nr 8, mur., ok. 1910 r.,

i. sześciorek, ob. dom nr 9, mur., ok. 1910 r.,

j. ośmiorek, ob. dom nr 13, mur., ok. 1910 r.,

k. czworak, ob. dom nr 15, mur., 1911 r.
DOM NR 2, ob. przedszkole, mur., ok. 1906 r.
DOM NR 19, wł. mur., 1926 r.
WIATRAK KOŹLAK, drewn., poł. XIX w.

OSTROWO KOŚCIELNE

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. NAWIEDZENIA NMP:

- a. kościół, drewn., 1717 r., dobud. wieży XIX w.,
- b. kostnica, drewn., l. 40 XX w.,
- d. ogrodzenie z bramą, mur., l. 40 XX w.

KAPLICZKA, mur., 1913 r.

CMENTARZ RZYMSKOKATOLICKI, pocz. XIX w., czynny.

SZKOŁA, ob. dom nr 6, mur., 2 poł. XIX w.

DOM NR 2, mur., pocz. XX w.

PARUSZEWO

KAPLICA, mur. ok. 1920 r.

ZESPÓŁ PAŁACOWO - FOLWARCZNY:

- a. pałac, mur., 1 poł. XIX w., przebud. i rozbud. ok. 1910 r. wg *proj. Stanisława Mieczkowskiego*,
- b. rządówka, ob. dom nr 19, mur., 1884 r.,
- c. oficyna, ob. dom nr 16, mur., 2 poł. XIX w.,
- d. brama, mur., ok. 1910 r.,
- e. park krajobrazowy, 1 poł. XIX w.,
- f o l w a r k:
- f. stajnia-wozownia, ob. budynek administracyjny, mur., pocz. XX w.,
- g. kurnik, ob. dom nr 17, mur., k. XIX,
- h. stodoła, glin., k. XIX,
- i. spichlerz zbożowy, mur., 2 poł. XIX w.,
- j. spichlerz paszowy, mur., 1918 r.,
- k. gorzelnia, mur., 1890 r.

POSPÓLNO

DOM NR 4, mur., ok. 1930.

WIATRAK KOŹLAK, drewn., XIX.

RADŁOWO

KAPLICZKA, mur., pocz. XX,

ZESPÓŁ DWORSKO – FOLWARCZNY:

a. dwór, mur., 1906 r.,

b. oficyna, mur., 1907 r., przebud.,

c. stajnia, mur., 1907 r.,

d. park krajobrazowy, pocz. XX w.,

f o l w a r k:

e. stajnia, mur., pocz. XX w.,

f. obora I, mur.-kam., k. XIX w.,

g. obora II, mur., k. XIX w.,

i. kuźnia, mur., 1907 r.,

j. ogrodzenie z bramą, mur., pocz. XX w.

SKARBOSZEWO

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. TRÓJCY:

a. kościół, mur., 1904-1906 r., wg *proj. Clingensteina*,

b. cmentarz przykościelny, nieczynny,

c. kostnica, mur., 1 ćw. XX w.,

d. ogrodzenie, mur.-kam., pocz. XX w.,

e. plebania, mur., k. XIX w.

KAPLICZKA, mur., l. 30 XX w.

KAPLICZKA, mur., l. 20 XX w.

CMENTARZ RZYMSKOKATOLICKI, 1 poł. XIX w., czynny.

SZKOŁA, ob. dom, mur., ok. 1915 r.

POZOSTAŁOŚCI ZESPOŁU DWORSKIEGO

a. dwór, ob. szkoła, mur., 1913 r.,

b. obora, ob. budynek gospodarczy, mur., pocz. XX w.

ZAGRODA NR 13:

a. dom, mur., 1912 r.,

b. obora, mur., 1912 r.,

c. chlew, mur., 1905 r.,

d. stodoła, mur., 1920 r.

ZAGRODA NR 47:

a. dom, mur., 1903 r.,

b. obora, mur., pocz. XX w.,

c. piwnica I, mur., pocz. XX w.,

d. piwnica II, mur., pocz. XX w.

DOM NR 1, mur., ok. 1920 r.

DOM NR 14, mur., 1905 r.

KUŹNIA OB. BUDYNEK GOSPODARCZY w zagrodzie nr 48, mur., ok. 1938 r.

SKAPE

KAPLICZKA, mur., l. 30 XX w.

ZESPÓŁ DWORSKI:

a. dwór, mur., ok. 1910 r.,

b. park krajobrazowy, 2 poł. XIX.

SŁOMCZYCE

KAPLICZKA, mur. 1945 r.

ZESPÓŁ DWORSKI:

a. dwór, mur., ok. poł. XIX w., przebud. i rozbud. XIX/XX w.,

b. park krajobrazowy, 2 poł. XIX.

STAW

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. JADWIGI:

a. kościół, drewn., 1780 r., wieża 1854 r., dobud. mur. kaplicy Lutomskich k. XIX w.,

b. cmentarz przykościelny, XVIII w., nieczynny

c. plebania, mur., XIX/XX w.,

d. budynek gospodarczy, mur., pocz. XX w.

KAPLICZKA, mur., 1912 r.

CMENTARZ RZYMSKOKATOLICKI, 1 poł. XIX w., czynny.

GROBOWIEC RODZINY MIKULSKICH na cmentarzu grzebalnym, mur., XIX/XX w.

POZOSTAŁOŚCI ZESPOŁU DWORSKIEGO:

a. oficyna, ob. dom nr 11, mur., 4 ćw. XIX w.,

b. park krajobrazowy, ok. 1825 r.

STRZAŁKOWO

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. DOROTY:

a. kościół, mur., 1934 r., *arch. Stefan Cybichowski*,

b. plebania, mur., 1937 r.

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA EWANGELICKIEGO:

a. kościół, ob. OSP i GOK, mur., 1898 r, zniszczony pożarem l. 50 XX w., odbud. i przebud. l. 60 XX w.,

b. pastorówka, ob. dom, mur., 1898 r.

ZESPÓŁ CMENTARZA RZYMSKOKATOLICKIEGO

a. cmentarz, ok. poł. XIX w., czynny,

b. kostnica, ob. budynek gospodarczy, mur., pocz. XX w.,

c. ogrodzenie z bramą, mur., pocz. XX w.

CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, 1 poł. XIX w., nieczynny.

ZESPÓŁ SZKOŁY, al. Wyszyńskiego:

a. szkoła podstawowa, mur., 4 ćw. XIX w.,

b. budynek nr 10, mur., 4 ćw. XIX w.,

c. budynek nr 12, mur., 4 ćw. XIX,

PRZEDSZKOLE, al. Wyszyńskiego nr 8, mur., l. 20-30 XX w.

POCZTA, ob. UG, al. Wyszyńskiego nr 6, mur., 2 poł. XIX w.

ZESPÓŁ DWORCA KOLEJOWEGO:

a. dworzec, mur., 4 ćw. XIX w.,

b. magazyn, mur., 4 ćw. XIX w.,

c. wieża ciśnień, mur., l. 30 XX w.,

e. dom, ul. Dworcowa nr 6, mur., 4 ćw. XIX w.,

f. dom, ul. Kolejowa nr 2, mur., 4 ćw. XIX w.

PARK DWORSKI, KRAJOBRAZOWY, 1 poł. XIX w.

ul. Brzezińskiego

DOM NR 1, mur., 4 ćw. XIX w.

ul. Kościuszki

DOM NR 1, mur., 3 ćw. XIX w.

DOM NR 3, mur., 3 ćw. XIX w.

ul. Ostrowska

DOM NR 1, mur., 4 ćw. XIX w.

DOM NR 2, mur., 1912 r.

DOM NR 4, mur., l. 30 XX w.

DOM NR 5, mur., 1939 r.

DOM NR 7, mur., 1909 r.

DOM NR 8, mur., ok. 1900 r.

DOM NR 19, mur., 4 ćw. XIX w.

DOM NR 23, mur., 1934 r.

u l . P o w s t a ń c ó w W i e l k o p o l s k i c h

DOM NR 1, mur., 2 poł. XIX w.

DOM NR 7, mur., 4 ćw. XIX w.

DOM NR 8, mur., pocz. XX w.

DOM NR 9, mur., pocz. XX w.

DOM NR 17, mur., pocz. XX w.

DOM NR 33/35, mur., ok. poł. XIX w.

DOM (należy do posesji przy ul. Wyszyńskiego 22), mur., pocz. XX w.

u l . S i k o r s k i e g o

DOM NR 1, mur., 1904 r.

DOM NR 2, mur., 2 poł. XIX w.

DOM NR 4, mur.-szach., 2 poł. XIX w.

DOM NR 11, mur., 1906 r.

DOM NR 13, mur., ok. 1900 r.

DOM NR 15, mur., 2 poł. XIX w.

DOM NR 17, mur.-szach., 1 poł. XIX w.

DOM NR 19, mur., 4 ćw. XIX w.

DOM NR 20, mur., ok. 1900 r.

DOM NR 23, mur., ok. poł. XIX w.

DOM NR 25, mur., 2 poł. XIX w.

DOM NR 26, mur., ok. 1900 r.

DOM NR 37, mur., pocz. XX w.

DOM NR 39, mur., ok. 1900 r.

u l . S z k o l n a

DOM NR 3, mur., ok. poł. XIX w.

DOM NR 4, mur., 4 ćw. XIX w.

DOM NR 6, mur., k. XIX w.

DOM NR 8, mur., 4 ćw. XIX w.

DOM NR 10, mur., k. XIX w.

DOM NR 18, mur., 4 ćw. XIX w.

DOM NR 20, mur., l. 30 XX w.

a l . W y s z y ń s k i e g o

DOM NR 7, mur., l. 20 XX w.

DOM NR 11, mur.-szach., 2 poł. XIX w.

DOM NR 18, mur., 2 poł. XIX w.

DOM NR 22 (1), mur., 2 poł. XIX w.

DOM NR 23, mur., 4 ćw. XIX w.

DOM NR 38, mur., XIX/XX w.

DOM NR 40/42, mur., pocz. XX w.

MŁYN, al. Wyszyńskiego, mur., 1911 r.

SZEMBOROWO

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. URSZULI:

a. kościół, mur., 1905-1907 r,

b. kostnica, mur., 1 poł. XX w,

c. cmentarz przykościelny, pocz. XIX w, nieczynny,

d. ogrodzenie z bramą, mur.-żel., pocz. XX w,

e. plebania, mur., XIX/XX w.

CMENTARZ RZYMSKOKATOLICKI, 1 poł. XIX w, czynny.

SZKOŁA, mur., ok. 1925 r.

DWÓR, ob. dom nr 65, mur., 4 ćw. XIX w.

ZAGRODA NR 12:

a. dom, mur., pocz. XX w,

b. obora, mur., pocz. XX w.

ZAGRODA NR 13:

a. dom, mur., 1910 r.,

b. obora, mur., 1912 r.,

c. stodoła, mur., 1912 r.

ZAGRODA NR 60 a:

a. dom, mur., 2 poł. XIX w.,

b. stodoła, mur., k. XIX w.

DOM NR 31, mur., 1905 r.

DOM NR 54, mur., k. XIX w.

DOM NR 56, mur., k. XIX w.

DOM NR 58, mur., k. XIX w.

DOM NR 60, mur., 1903 r.

DOM NR 64, mur., 3 ćw. XIX w.

WIATRAK KOŻLAK, drewn., 2 poł. XIX w.

UNIA

KAPLICA, mur., ok. 1930 r.

ZESPÓŁ PAŁACOWO - FOLWARCZNY:

a. pałac, mur., ok. 1925 r., *arch. Kazimierz Ruciński*,

b. stajnia-wozownia, mur., 1910-1920 r.,

c. park krajobrazowy, XIX/XX w.

f o l w a r k:

d. obora, mur., 1 ćw. XX w.,

e. źrebiarnia, mur., 1 ćw. XX w.,

f. chlew, mur., 1 ćw. XX w.,

g. stodoła, mur., 1918 r.,

k o l o n i a m i e s z k a l n a:

h. ośmiorak, mur., 1 ćw. XX w.,

i. sześciopak, mur., 1 ćw. XX w.,

j. ośmiorak, mur., 1 ćw. XX w.,

k. dom stajennego, mur., 1 ćw. XX w.

WÓLKA

ZESPÓŁ DWORSKI:

a. pałac, ob. szkoła, mur., ok. 1900 r.,

b. park krajobrazowy z aleją dojazdową, pocz. XIX w.

ZESPÓŁ FOLWARCZNY:

a. oficyna, ob. dom nr 2, mur., 2 poł. XIX w. (pierwotnie dworek właściciela)

b. stajnia, ob. chlew, mur., 1913 r.,

c. obora I, mur., 1888 r.,

d. obora II, mur., 4 ćw. XIX w.,

e. warchlakarnia, mur.-drewn., 4 ćw. XIX w.,

f. spichlerz, mur., 1888 r.,

g. gorzelnia, mur., 1875 r.,

h. ogrodzenie z bramą, mur., 2 poł. XIX w.

DOM NR 9, mur., 1905 r.

DOM NR 10, mur., pocz. XX w.

DOM NR 11, mur., 1892 r.

DOM NR 12, mur., pocz. XX w.

DOM NR 13, mur., pocz. XX w.

3.3. Zespoły najcenniejszych zabytków ruchomych na terenie gminy

Na terenie gminy Strzałkowo do rejestru zabytków wpisanych jest siedem zespołów zabytków ruchomych, stanowiących wyposażenie obiektów sakralnych.

W kościele par. p.w. św. Marii Magdaleny w Brudzewie do rejestru zabytków wpisany jest 1 obiekt pod **Nr B -11 na podstawie decyzji z dnia 13 czerwca 1955 r.** oraz 13 obiektów pod **Nr B -17/39 na podstawie decyzji z dnia 9 listopada 1970r.** Wyposażenie kościoła tworzą głównie barokowe ołtarze z rzeźbami i obrazami, z wcześniejszego okresu pochodzi późnogotycka chrzcielnica z barokową pokrywą.

W wyposażeniu kościoła par. p.w. św. Małgorzaty w Graboszewie znajduje się 27 zabytków ruchomych wpisanych do rejestru zabytków pod **Nr B-26/93 na podstawie decyzji z dnia 23 czerwca 1971 r.** Na wyposażenie składają się m.in. barokowe ołtarze, kamienna, gotycka chrzcielnica, renesansowa ława kolatorska.

Kościół par. p.w. Narodzenia NMP w Ostrowie Kościelnym posiada w rejestrze zabytków 18 obiektów ruchomych pod **Nr B-28/95 na podstawie decyzji z dnia 23 czerwca 1971r.** Wyposażenie kościoła stanowią m.in. barokowe ołtarze z obrazami, późnogotycka, kamienna chrzcielnica.

W kościele par. p.w. Św. Trójcy w Skarboszewie do rejestru zabytków wpisanych jest 9 obiektów pod **Nr B-30/97 na podstawie decyzji z dnia 30 czerwca 1971 r.** Główne wyposażenie kościoła pochodzi z okresu jego budowy, pocz. XX w.

Kościół par. p.w. św. Jadwigi w Stawie posiada w rejestrze zabytków 20 obiektów ruchomych pod **Nr B-36/170 na podstawie decyzji z dnia 8 grudnia 1971r.** W wyposażeniu kościoła m.in. barokowy ołtarz główny, dwa boczne ołtarze w stylu rokokowym, dwie kamienne kropielnice.

W wyposażeniu kościoła par. p.w. św. Doroty w Strzałkowie, pochodzącego z 1934 r., znajduje się 6 obiektów wpisanych do rejestru zabytków pod **Nr B-24/87 na podstawie decyzji z dnia 28czerwca 1971r**

W kościele par. p.w. św. Urszuli w Szemborowie do rejestru zabytków wpisane są 3 obiekty pod **Nr B-37/171 na podstawie decyzji z dnia 8 grudnia 1971 r.**

3.4. Krajobraz kulturowy – obszarowe wpisy do rejestru zabytków (układy urbanistyczne, parki kulturowe, parki krajobrazowe)

Na terenie gminy Strzałkowo nie występują układy urbanistyczne i ruralistyczne wpisane do rejestru zabytków. Nie utworzono też parków kulturowych. Część gminy znajduje się w obrębie Powidzko -Bieniszewskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Z obszarowych wpisów do rejestru zabytków wymienić należy parki dworskie i pałacowe w miejscowościach: Babin, Chwalibogowo, Chwałkowice, Graboszewo, Kościanki, Młodziejewice, Paruszewo, Radłowo, Skąpe, Słomczyce, Staw, Strzałkowo, Unia, Wólka.

3.5. Zabytki archeologiczne

3.5.1. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków z terenu gminy

Na terenie gminy Strzałkowo nie ma stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków.

3.5.2. Wykaz stanowisk o własnej formie krajobrazowej

Na terenie gminy Strzałkowo znajdują się dwa stanowiska o własnej formie krajobrazowej. Oba zlokalizowane są w granicach miejscowości Graboszewo.

Stanowisko pierwsze to owalny kopiec przy zachodniej stronie koryta strumienia Struga, na południowy wschód od mostu, po wschodniej stronie zabudowań wsi, z charakterystycznym, dużym rozwidlonym dębem o średnicy 1,3 m. Obiekt na fotografii z lat 50 XX w. (1956?) w archiwum Muzeum Archeologicznym w Poznaniu określony został jako kurhan. Tak samo oznaczono go na szkicu J. Magalskiego z 1960 r. (MAP). Niejasny jest jego charakter – kurhan lub grodzisko stożkowate. Brak śladów fosy. W trakcie badań powierzchniowych nie zarejestrowano materiału zabytkowego, a podczas badań wykopaliskowych przeprowadzonych w roku 2009 zarejestrowano warstwę spalenizny.

Drugie stanowisko w Graboszewie zlokalizowane na podmokłych łąkach, na południowy-wschód od kościoła to grodzisko pierścieniowate ze śladami fosy, o kształcie nieregularnym (wydłużony owal 10x18m, szerokość podstawy: 40-50 m, wysokość wału ok. 3 m), majdan przedzielony jest wałem ziemnym na dwie nierówne

części (być może jest to wynikiem rozbudowy grodziska). W pobliżu grodziska natrafiono na pozostałości osady późnośredniowiecznej. Stanowisko nie było badane wykopaliskowo.

Z badań przeprowadzonych w latach 50 XX w. i ze źródeł pisanych wiemy o istnieniu jeszcze co najmniej jednego grodziska na tym obszarze (nie ujętym w ewidencji AZP). Jednak trudne warunki terenowe nie pozwoliły dotychczas na rozpoznanie stanowiska.

3.5.3. Zestawienie liczbowe stanowisk archeologicznych zewidencjonowanych i wpisanych do rejestru zabytków, łącznie z ich funkcją oraz krótką analizą chronologiczną (opis koncentracji stanowisk archeologicznych – uwarunkowania fizjograficzne)

Obszar gminy Strzałkowo został rozpoznany archeologicznie w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP). AZP to program badawczy obejmujący swym zasięgiem terytorium całej Polski. Pozwala na dokładne rozpoznanie zasobów archeologicznych. W swych założeniach obejmuje bowiem kilka etapów badawczych: 1. kwerendę archiwalną w muzeach, instytucjach publicznych i publikacjach, 2. badania powierzchniowe.

Należy jednak pamiętać, że baza danych AZP jest bazą otwartą. Dołączane są do niej ciągle nowe informacje pochodzące z kolejnych badań czy też weryfikacji badań wcześniejszych.

W związku z powyższym dokumentacja stanowisk archeologicznych utworzona metodą AZP jest źródłem najbardziej aktualnej wiedzy o terenie.

Na terenie gminy Strzałkowo zewidencjonowano dotychczas **205** stanowisk archeologicznych składających się na 336 faktów osadniczych, które zaprezentowano w tabelce poniżej:

<i>Stanowiska o własnej formie terenowej</i>			<i>Cmentarzyska</i>	<i>osady</i>	<i>ślady osadnicze</i>	<i>ogółem</i>
grodziska	dwory	zamki				

2	0	0	5	63	269	336
---	---	---	---	----	-----	------------

Na podstawie podziału Polski na jednostki fizycznogeograficzne obszar obejmujący gminę Strzałkowo został zaliczony do podprowincji Pojezierza Południowobałtyckiego, w makroregionie Pojezierze Wielkopolskie, w mezoregionie Równina Wrzesińska. Natomiast zgodnie z podziałem geomorfologicznym Polski Nizina Wielkopolska jest podzielona na Wysoczyznę Gnieźnieńską, a subregion obejmujący gminę Strzałkowo to Równina Wrzesińska, Równina Słupecka oraz Obniżenie Strugi ciągnące się z północy na południe.

Równina Wrzesińska jest płaską wysoczyzną morenową. W północnej części gminy, w rejonie Szemborowa stanowi płaską powierzchnię erozyjną, o nachyleniu w kierunku południowo-wschodnim ku Obniżeniu Strugi. Obniżenie Strugi obejmuje swym zasięgiem dolinę Strugi z zaznaczonymi w terenie zboczami. Na jej dnie zalegają złoża torfu.

Równina Słupecka obejmuje swym zasięgiem północno-wschodni fragment gminy i stanowi obszar przejściowy między równiną morenową i sandrową. Rzeźba terenu charakteryzuje się niewielkim zróżnicowaniem. W większości teren jest płaski, pozbawiony charakterystycznych elementów rzeźby za wyjątkiem rynnowego obniżenia doliny cieką Strugi o południkowym przebiegu. Jest to wyraźnie zaznaczone w krajobrazie obniżenie terenu dochodzące do kilku metrów. Pozostałe obszary dolinne tylko nieznacznie zarysowują się w krajobrazie gminy.

Osadnictwo pradziejowe i nowożytnie koncentruje się w większości wzdłuż rzeki Strugi oraz jej dopływów, zajmując krawędź lub stok doliny. Najliczniej reprezentowane jest osadnictwo wczesnośredniowieczne, kultury łużyckiej oraz kultury przeworskiej. Najstarsze ślady osadnictwa datowane są na epokę kamienia (stanowiska z inwentarzem krzemiennym), w tym również z paleolitu schyłkowego (kultura świderska). Odkryto jednak jedynie nieliczne ślady bytności ludzi prowadzących koczowniczo-zbieraczy tryb życia na terenie dzisiejszej gminy.

W okresie neolitu mamy tutaj do czynienia z kulturą pucharów lejkowatych, co potwierdzają stanowiska archeologiczne w Unii.

Znaczny wzrost osadnictwa na terenie dzisiejszej gminy Strzałkowo widoczny jest dopiero w okresie funkcjonowania kultury łużyckiej (Brudzewo, Chwałkowice, Wólka, Unia). Bardzo interesujące są również informacje o dwóch cmentarzyskach:

ludności kultury łużyckiej w okolicach miejscowości Unia oraz ludności kultury pomorskiej w Młodziejewicach. Przepuszczalnie z pierwszego z nich pochodzi bardzo rzadkie na ziemiach polskich znalezisko – naczynie z brązu stanowiące import z terenu Italii.

Osadnictwo na tym terenie rozwijało się również w pierwszych wiekach naszej ery, na co wskazuje między innymi osadnictwo ludności kultury przeworskiej zarejestrowane w okolicach miejscowości Chwałkowice, Wólka, Brudzewo.

Najliczniej jednak reprezentowany jest okres średniowiecza (Graboszewo, Brudzewo, Szemborowo, Chwałkowice, Wólka). Na szczególną uwagę zasługują grodziska z miejscowości Graboszewo, które zostały omówione w punkcie 3.5.2.

4. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego

4.1. Stan zachowania i obszary największego zagrożenia zabytków

4.1.1. Stan zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków

Stan zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków jest zróżnicowany. W najlepszym stanie technicznym znajdują się obiekty będące własnością kościoła. W dość dobrym stanie znajdują się użytkowane budynki gospodarcze na terenie dawnych folwarków. W najgorszej sytuacji są zespoły dworsko- i pałacowo - parkowe będące własnością Agencji Nieruchomości Rolnych oraz założenia parkowe stanowiące własność komunalną.

Babin – park dworski

Zespół dworsko-parkowy i folwarczny powstał w 2 poł. XIX w. Był wówczas własnością rodziny Skałowskich. Do dnia dzisiejszego zachował się jedynie park, założony w stylu krajobrazowym z elementami regularnymi w postaci alei lipowej i dwóch alei grabowych. Zachowany liczny starodrzew, którego stan zdrowotny jest zadowalający. Park na skutek braku pielęgnacji jest bardzo zaniedbany. Nastąpił nadmierny rozrost samosiewów i krzewów unieczytelniających kompozycję parku. Zatarciu uległ układ komunikacyjny.

Własność Gminy Strzałkowo.

Brudzewo – kościół par. p.w. św. Marii Magdaleny, dzwonnica, murowane ogrodzenie

Kościół zbudowany w 1826 r. z fundacji Józefata Mikorskiego, właściciela wsi. Murowana, neogotycka fasada pochodzi z końca XIX w. Kościół konstrukcji zrębowej, oszalowany. Jednonawowy, z nieco węższym prezbiterium zamkniętym wielobocznie, przy którym od północy zakrystia. Do nawy od północy przylega kaplica na planie prostokąta zamknięta trójbocznie, od południa kruchta. Nad nawą wieżyczka na sygnaturkę. Dachy kryte gontem. Wewnątrz strop płaski.

W 1984 r. wykonano deskowanie wewnątrz świątyni. Prace konserwatorskie zewnętrznego szalowania i pokrycia dachu przeprowadzono w 2006 r. Kolejny remont ścian zewnętrznych, wieżby dachowej i pokrycia w 2008 r. W tym samym roku kościół wyposażono w systemy wykrywania pożaru oraz sygnalizacji włamania i napadu.

Drewniana dzwonnica z 1 poł. XIX w. przykryta czterospadowym dachem z latarnią, krytym gontem. Remont dzwonnicy przeprowadzono w 2007 r.

Kościół usytuowany na niewielkim wzniesieniu otacza od strony północnej mur ceglany z uzupełnieniami z kamienia polnego, od strony zachodniej mur kamienny. Obiekty utrzymane w dobrym stanie technicznym.

Chwalibogowo – park dworski

Zespół dworsko-parkowy założony ok. 1820 r. staraniem rodziny Zielonackich, którzy rezydowali tu do 1918 r. W okresie międzywojennym właścicielem dóbr była rodzina Szcześniewskich. Dwór i budynki gospodarcze po wojnie zostały rozebrane. W parku, o pow. ok. 3 ha, zachowały się sędziwe, rosnące swobodnie i w grupach drzewa, z których najokazalsze są lipy, wiązy, klony, a także ciekawe okazy buka czerwonoлистnego i dębu piramidalnego. Stan obiektu zły. Układ komunikacyjny całkowicie zatarty, dawne klomby i trawniki zniszczone i zachwaszczone, zaniedbany kompleks wodny, na znacznej części obszaru rozrosły się podrosty drzew, które unieczystniły kompozycję parku. Od 2003 r. obiekt jest własnością prywatną.

Chwałkowie – dwór, park

Założenie dworskie powstało w 1 poł. XIX wieku z inicjatywy ówczesnych właścicieli wsi, Chrzanowskich. Dwór ulegał w późniejszym okresie przebudowom, z których decydujący wpływ na jego wygląd miała rozbudowa przeprowadzona w pocz. XX w. z inicjatywy kolejnych właścicieli dóbr – Mikulskich. Założenie parkowe

powiększone zostało w k. XIX w. Budynki mieszkalne i gospodarcze pochodzą z 2 poł. XIX w. i pocz. XX w.

Dwór jest budynkiem murowanym, parterowym, nakrytym dachem dwuspadowym pokrytym eternitem. Część północna o niskim, pulpitowym dachu ukrytym za attyką zaakcentowaną w narożach wieżyczkami. Główne wejście od strony wschodniej poprzedzone drewnianym gankiem. Dekoracja architektoniczna w postaci boniowanych elewacji, profilowanych gzymsów i opasek, podokapowych fryzów.

Założenie dworskie przejęte w 1946 r. przez Skarb Państwa, przekazane zostało w użytkowanie PGR. Budynek dworski, oficynę i dawny dom ogrodnika przeznaczono na mieszkania pracowników gospodarstwa.

Obecnie dwór zamieszkuje jedna rodzina. Stan obiektu zły; zużyta konstrukcja dachu, zniszczone, nieszczelne pokrycie, ubytki tynków zewnętrznych, przybudówka od strony północnej w częściowej ruinie.

W bardzo złym stanie znajduje się założenie parkowe, dziś niemal całkowicie zdewastowane. Na całym obszarze występuje duża ilość samosiewów drzew, nadmiernie rozrastających się krzewów. Zatarciu uległ układ komunikacyjny i pierwotna kompozycja. Część drzew całkowicie obumarłych stanowi zagrożenie bezpieczeństwa dla osób przebywających na terenie parku.

Obiekty są własnością Agencji Nieruchomości Rolnych.

Chwałkowie – spichlerz, obora

Budynki gospodarcze, będące własnością Agencji Nieruchomości Rolnych, użytkowane są przez dzierżawcę. Ich stan techniczny ocenić należy jako dostateczny. Na bieżąco prowadzone są prace remontowe.

Graboszewo – kościół par. p.w. św. Małgorzaty, cmentarz przykościelny, grobowiec rodziny Hulewiczów

Kościół zbudowany w 2 poł. XVI w. Ok. 1649 r. przedłużono nawę i dostawiono do niej kaplicę św. Izydora z fundacji Krzysztofa Marszewskiego, w XVIII w. wybudowano wieżę. Kościół konstrukcji zrębowej, oszalowany. Orientowany. Nawa dwuczłonowa, starsza, wschodnia część szersza. Prostokątne prezbiterium nieco węższe, przy nim od północy zakrystia. Przy nawie od północy kaplica, od południa kruchta. Od strony zachodniej dwukondygnacyjna wieża konstrukcji słupowej, zwieńczona barokowym hełmem z latarnią. W nawie i kaplicy stropy, w prezbiterium pozorne sklepienie kolebkowe.

Stan zachowania obiektu dobry. W latach 2003-2009 przeprowadzono remont kapitalny obejmujący m.in. wymianę oszalowania, remont więźby dachowej, wymianę pokrycia dachu na gont, remont wieży. W 2008 r. kościół wyposażono w systemy wykrywania pożaru oraz sygnalizacji włamania i napadu.

Cmentarz przykościelny założony na przełomie XVI i XVII w. z zachowanymi nagrobkami właścicieli ziemskich ziemskich rodzin Hulewiczów, Zielonackich i Wilkońskich. Obiekt utrzymany w dobrym stanie.

Mauzoleum rodziny Hulewiczów, właścicieli majątków w Kościankach, Młodziejewicach i Paruszewie zbudowane zostało w 1892 r. Zachowane w oryginalnej formie bryły i wystroju elewacji, nawiązującego do stylistyki gotyckiej i klasycystycznej. Stan zachowania obiektu dostateczny.

Graboszewo – park dworski

Zespół dworsko-parkowy powstał w 1 poł. XIX w. i należał do rodziny Wilkońskich. Po wojnie budynki dworskie zostały zniszczone i rozebrane. Dzisiejsze założenie parkowe o pow. ok. 8 ha w ogólnych zarysach zbliżone jest do pierwotnego. Zachowany cenny i liczny starodrzew z pomnikowymi alejami, grabową i wiązową. Park przez lata był zaniedbany, nie pielęgnowany. Od 2001 r. jest własnością prywatną. Obecny właściciel przeprowadził gruntowne prace porządkowe obejmujące usunięcie drzew obumarłych, nadmiernie rozrosłych samosiewów i dziczyałych krzewów. Trwają prace nad zagospodarowaniem obiektu. Kolejnym etapem będzie uzupełnienie zieleni parkowej o nowe nasadzenia.

Kościanki – park dworski

Zespół dworsko-parkowy założony został ok. poł. XIX w. przez ówczesnego właściciela dóbr, Stanisława Hulewicza. Dwór po wojnie został całkowicie przebudowany i przeznaczony na potrzeby szkoły podstawowej, obecnie mieszkania socjalne. Dzisiejsze założenie parkowe znacznie odbiega od stanu pierwotnego. Zniszczony został sędziwy drzewostan w części przydworskiej, zdewastowany kompleks wodny. Na skutek braku pielęgnacji nastąpił nadmierny rozrost samosiewów i dziczyałych krzewów. Zatarty układ komunikacyjny i pierwotna kompozycja. Generalnie stan obiektu – zły. Własność Gminy Strzałkowo.

Łęczec – cmentarz jeniecki

Cmentarz jest pozostałością po obozie jenieckim założonym przez Niemców, który istniał tu w latach 1914-1924. Jedynym zachowanym elementem jest centralnie usytuowany pomnik w kształcie niskiego obelisku, umocowanego na wysokiej,

czworokątnej podstawie z ciosów kamiennych, zwieńczonego krzyżem. Na niewielkim nasypie przed pomnikiem umieszczono trzy ocalałe tablice inskrypcyjne.

W 1993 r. teren został ogrodzony. W roku 2007 rozpoczęto remont pomnika. Umieszczono na nim dwie granitowe płyty z inskrypcjami w języku rosyjskim i niemieckim, przypominające tragiczną historię tego miejsca, odtworzono postumenty zwieńczone kulami (wg archiwalnych fotografii). W 2009 r. pomnik uległ dewastacji (zniszczono kule oraz narożne postumenty, na których były posadowione). W tym samym roku pomnik naprawiono. Przy bramie wjazdowej zbudowano niewielki parking.

Cmentarz wcześniej porośnięty jedynie trawą, ze śladami mogił ziemnych, obecnie zarośnięty samosiejkami drzew i krzewów.

Obiekt jest własnością Gminy Strzałkowo.

Młodziejewice – dwór, park

Zespół dworsko-parkowy założony został ok. 1845 r. z inicjatywy ówczesnego właściciela dóbr, Waleriana Hulewicza. Dwór przebudowany w końcu XIX w. przez Adama Hulewicza. Budynek murowany, podpiwniczony, założony na rzucie litery „U”, z dwukondygnacyjną częścią środkową i ujmującymi ją po bokach parterowymi skrzydłami utrzymanymi w linii muru elewacji frontowej, wysuwającymi się znacznie przed lico elewacji tylnej. Część środkową elewacji poprzedza portyk wsparty na dwóch kolumnach z korynckimi kapitelami i narożnych filarach.

Po wojnie w budynku mieściło się przedszkole, biblioteka, biura oraz stołówka dla pracowników gospodarstwa. Obiekt od lat nieużytkowany, niszczeje. Dzierżawca wykonał podstawowe prace zabezpieczające, jednak budynek wymaga przeprowadzenia remontu kapitalnego.

Założenie parkowe, dziś niemal całkowicie zdewastowane. Na całym obszarze występuje duża ilość samosiewów drzew, nadmiernie rozrosłych, zdziczałych, nie pielęgnowanych krzewów, zniszczone zostały trawniki i klomby. Część drzew jest całkowicie obumarła.

Obiekty są własnością Agencji Nieruchomości Rolnych.

Ostrowo Kościelne – kościół par. p.w. Nawiedzenia NMP

Kościół wzniesiony w latach 1711-1718 z fundacji opata klasztoru cystersów cystersów Łądzie, Mikołaja Łukomskiego. Wieżę dobudowano prawdopodobnie w XIX w. Konstrukcji zrębowej, oszalowany. Orientowany. Salowy, z dwiema kaplicami tworzącymi plan krzyża. Prezbiterium i kaplice zamknięte trójbocznie. Przy

prezbiterium od północy zakrystia, przy nawie od zachodu wieża konstrukcji słupowej z kruchtą w przyziemiu. Nad nawą wieżyczka na sygnaturkę. Wewnątrz strop. Nad drzwiami do zakrystii fragment barokowej polichromii z napisem dotyczącym fundacji świątyni.

Obiekt w dobrym stanie technicznym. W 2009 r. zakończono remont obejmujący wymianę oszalowania, remont konstrukcji wieży i odtworzenie hełmu, remont więźby dachowej. Wykonano nowe pokrycie gontem. Kościół wyposażony jest w systemy wykrywania pożaru oraz sygnalizacji włamania i napadu.

Paruszewo – pałac, park

Pałac powstał w swej obecnej formie w pocz. XX w. (ok. 1910 r.) w wyniku generalnej przebudowy i rozbudowy istniejącego tu wcześniej obiektu, którego pozostałości, w postaci sklepionych piwnic, przetrwały pod zachodnią częścią budynku. Prace te podjęte zostały z inicjatywy ówczesnych właścicieli majątku, Janiny z Hulewiczów i Stanisława Błociszewskich, a zaangażowano do nich architekta Stanisława Mieczkowskiego.

Pałac jest budowlą murowaną, dwukondygnacyjną, założoną na planie litery „T”. Składa się z dwóch zestawionych ze sobą prostopadle członów zwieńczonych czterospadowymi, przykrytymi dachówką, dachami przesłoniętymi w bocznych partiach attykami zaakcentowanymi w częściach skrajnych wazonami. Od frontu zaprojektowano monumentalny, czterokolumnowy portyk zwieńczony trójkątnym naczółkiem, w którym kartusze z herbami właścicieli: Ostoja Błociszewskich i Nowina Hulewiczów.

Po wojnie w pałacu zlokalizowano biuro gospodarstwa rolnego, mieszkania i stołówkę dla pracowników oraz przedszkole. Obiekt remontowany był w latach 1973 i 1982 (remont elewacji, zagospodarowanie piwnic na salę klubową, remont tarasu). Od 1997 r. nieużytkowany, niszczeje. W najgorszym stanie jest dach, którego zniszczenia i nieszczelności powodują liczne pęknięcia, zawilgocenia i zagrzybienia ścian, ugięcia stropów.

Wokół pałacu rozciąga się krajobrazowe założenie parkowe zamujące powierzchnię ok. 5 ha z 1 poł. XIX w., przekształcone w pocz. XX w. Kompozycja parku zaprojektowana została ze znajomością zagadnienia, wykorzystaniem nierówności ukształtowania terenu oraz włączeniem przepływającego tędy

strumienia, z którego utworzono szeroki kanał wpadający do owalnego stawu w północno-zachodniej części parku.

Brak specjalistycznej pielęgnacji w okresie powojennym spowodował intensywny wzrost samosiewów drzew i krzewów, przez co zatarta została pierwotna kompozycja parku, w tym przebieg alejek. Całkowicie zanieczyszczony jest kompleks wodny.

W 2006 r. z inicjatywy Starosty Słupeckiego przy wsparciu finansowym Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu rozpoczęto porządkowanie parku. Uporządkowano część południowo-wschodnią założenia parkowego. Usunięto wówczas zbędne samosiewy, drzewa obumarłe, częściowo wykarczowano krzewy, przeprowadzono cięcia pielęgnacyjno-odmładzające w skupinach krzewów przeznaczonych do adaptacji, teren odchwaszczono, założono trawniki. Podobnym zabiegom poddano w 2007 r. część północno-wschodnią.

Jednak w wyniku braku zainteresowania i bieżącej pielęgnacji ze strony właściciela, park ponownie staje się obszarem zaniedbanym i zarośniętym. Obiekty są własnością Agencji Nieruchomości Rolnych.

Radłowo – dwór, oficyna, stajnia, park

Dwór zbudowany został w 1906 r. z inicjatywy ówczesnego właściciela dóbr, Ferdynanda Apitz'a. Z początku stulecia pochodzi również założenie parkowe i większość zabudowań gospodarczych. W roku 1914 majątek nabył Zygmunt Mikulski, syn właściciela pobliskich Chwałkowic. Wkrótce majątek został sprzedany. W 1918 roku współwłaścicielem, a następnie od 1922 r. jedynym właścicielem został F. Alkiewicz, w którego posiadaniu pozostawało Radłowo do 1939 r. Po wojnie utworzono tu zakład rolny w ramach PGR. Budynek dworski zamieszkiwany był przez rodziny pracowników gospodarstwa.

Dwór murowany, parterowy, na wysokich piwnicach, zwieńczony wysokimi, dwu- i czterospadowymi dachami krytymi dachówką. Zróżnicowana bryła założona na rzucie prostokąta z ukośnie ustawioną narożną wieżą. Pozorny ryzalit elewacji frontowej poprzedzony jest okazałym, kolumnowym portykiem z tarasem.

Obiekt od lat nieużytkowany, niszczeje; liczne zawilgocenia stropów i ścian w wyniku nieszczelności dachu, zniszczona stolarka okienna i drzwiowa, ubytki detalu architektonicznego, katastrofalny stan ganku.

W podobnym stanie znajdują się, zlokalizowane na terenie parku, oficyna i dawna stajnia (nieużytkowane).

Założenie parkowe, dziś niemal całkowicie zdewastowane. Zniszczone zostały klomby i trawniki, wycięto drzewostan w części przydworskiej, pierwotna kompozycja została unieczystniona poprzez gęste podrosty, głównie nadmiernie rozrastające się krzewy bzu czarnego.

Obiekty stanowią własność Agencji Nieruchomości Rolnych.

Skarboszewo – kościół par. p.w. Św. Trójcy, cmentarz przykościelny, plebania

Kościół zbudowany w latach 1904-1906 wg proj. Clingensteina, budowniczego rządowego. Architektura nawiązuje do wzorów zaczerpniętych z epoki średniowiecza, przy czym obok rozwiązań odwołujących się do budowli gotyckich, pojawiają się formy charakterystyczne dla epoki romańskiej. Budowla murowana, nie tynkowana, założona na rzucie zbliżonym do krzyża greckiego, nakryta wysokimi, dwuspadowymi, przenikającymi się dachami pokrytymi dachówką. Wieża zwieńczona wysmukłym hełmem w formie ostrosłupa z krzyżem u szczytu. Nawa główna nakryta sklepieniem krzyżowym, otwiera się półkolistymi arkadami ku nawom bocznym sklepieniem kolebkowo.

W 2001 r. przeprowadzono remont obiektu obejmujący naprawę więźby dachowej i ceramicznego pokrycia, remont wieży, wymianę stolarki okiennej, osuszenie murów.

Posesja kościelna ogrodzona murem z cegły i kamienia, w części wschodniej z metalowymi przęsłami. Na cmentarzu przykościelnym znajdują się pochówki proboszczów skarboszewskich oraz właścicieli pobliskiego majątku w Paruszewie. Obiekt utrzymany w dobrym stanie.

Plebania zbudowana w 2 poł. XIX w. staraniem ks. Wojciecha Niedzielskiego, który objął parafię w 1858 r. Budynek murowany, parterowy nakryty dachem dwuspadowym. Obiekt w dobrym stanie technicznym (wymieniono stolarkę okienną, naprawiono stropy, wymieniono pokrycie z eternitu na blachę dachówkową).

Skąpe – dwór, park

Zespół dworsko-parkowy założony został w 2 poł. XIX w. z inicjatywy ówczesnego właściciela dóbr, Pawła Zakrzewskiego. Dwór w pocz. następnego stulecia uległ spaleniowi. Zachowany do dziś budynek wzniesiony został dla syna Pawła Zakrzewskiego, Piotra, ok. 1910 r. Po wojnie użytkownikiem dworu i parku stała się szkoła podstawowa. Od 2000 r. obiekt jest własnością prywatną.

Dwór jest budynkiem murowanym, wzniesionym na rzucie zestawionych dwóch prostokątów o zróżnicowanej wielkości, wzbogaconym niesymetrycznie usytuowanymi ryzalitami, nakrytym wysokim dachem mansardowym. Obiekt nie jest użytkowany, w złym stanie technicznym; zawilgocone i zagrzybione ściany i stropy, nieszczelne pokrycie dachu, zniszczone podłogi i stolarka okienna.

W złym stanie znajduje się również założenie parkowe. Zniszczono drzewostan w części wschodniej i północnej, południowa część parku zdewastowana i zarośnięta – zatarty układ komunikacyjny, zaniedbany drzewostan, zanieczyszczony staw.

Słomczyce – dwór, park

Zespół dworsko-parkowy założony został ok. poł. XIX w. z inicjatywy ówczesnych właścicieli dóbr, rodziny Skałowskich, przebudowany i rozbudowany na przełomie XIX i XX w. przez Jana Plewkiewicza, który objął majątek w 1897 r. Dwór jest budynkiem murowanym, podpiwniczonym, jednokondygnacyjnym, nakrytym płaskim dachem pokrytym papą. Bryła założona na planie prostokąta z pseudoryzalitami dwukondygnacyjnymi od wschodu i zachodu. Fasada poprzedzona okazałym, filarowym portykiem z tarasem.

Obiekt jest częściowo użytkowany przez lokatorów. Ogólny stan techniczny dostateczny, jednak wymaga on przeprowadzenia prac remontowych. Na stropach widoczne ślady zacieków, częściowo zawilgocone ściany, zniszczona klatka schodowa.

W bardzo złym stanie znajduje się założenie parkowe, aktualnie w znacznym stopniu zniekształcone i zaniedbane. Na całym obszarze występuje bardzo duża ilość samosiewów drzew, nadmiernie rozrastających się, dziczących, nie pielęgnowanych krzewów, nie wykaszanych chwastów. Zanieczyszczony i zarośnięty jest kompleks wodny. Zatarciu i zniekształceniu uległ dawny układ komunikacyjny i pierwotna kompozycja. Brak specjalistycznej pielęgnacji spowodował znaczne ubytki w drzewostanie, część drzew jest całkowicie obumarła. Obiekty są własnością Gminy Strzałkowo.

Staw – kościół par. p.w. św. Jadwigi

Kościół wzniesiony ok. 1780 r. W 1854 r. dostawiono wieżę, a w końcu XIX w. murowaną kaplicę. Kościół konstrukcji zrębowej, oszalowany. Orientowany. Jednonawowy, z nieco węższym prezbiterium zamkniętym trójbocznie. Przy nawie od północy murowana kaplica Lutomskich, od południa kruchta, od zachodu wieża

konstrukcji słupowej zwieńczona hełmem z prześwitem. Po północnej stronie prezbiterium zakrystia. Nad nawą wieżyczka na sygnaturkę. Dachy kryte blachą. Wewnątrz strop płaski. W kaplicy sklepienie krzyżowe. Drzwi od zachodu z kartuszem rokokowym i datą „1854”.

W 1990 r. wymieniono strop i naprawiono oszalowanie, w 2000 r. wyremontowano wieżę. W najbliższym czasie planowany jest remont obiektu, obejmujący m.in. naprawę konstrukcji ścian, wymianę oszalowania, remont więźby dachowej i wymianę pokrycia z blachy na gont.

Staw – park dworski

Zespół dworsko-parkowy założony w 1 poł. XIX w. przez ówczesnego właściciela wsi, Henryka Lutomskiego. Po wojnie dwór został rozebrany. Z pierwotnego układu kompozycyjnego zachowały się sędziwe drzewa z pomnikowym platanem oraz cztery stawy o różnych osiach wydłużenia. Obiekt jest aktualnie w znacznym stopniu zniekształcony i zaniedbany, miejscami niedostępny. Występuje gęsty podrost złożony z samosiewów i nadmiernie rozrastających się krzewów. Zatarciu uległ układ komunikacyjny, pierwotnie wyznaczony m.in. przepustami między poszczególnymi akwenami.

Stan zachowania zły. Własność Gminy Strzałkowo.

Strzałkowo – park dworski

Zespół dworsko-parkowy założony został w 1 poł. XIX w. Dwór po wojnie rozebrano. Park w chwili obecnej w znacznym stopniu zniekształcony i zredukowany powierzchniowo. Systematycznie usuwane są drzewa obumarłe i zagrażające bezpieczeństwu. Brak specjalistycznej opieki oraz zdarzenia losowe spowodowały znaczne ubytki w drzewostanie, praktycznie nie występują krzewy.

Stan zachowania dostateczny.

Własność Gminy Strzałkowo.

Szemborowo – kościół par. p.w. św. Urszuli, cmentarz przykościelny

Kościół zbudowany został w latach 1905-1907. Budowla murowana, założona na rzucie zbliżonym do krzyża greckiego, którego część centralną wypełnia prostokątna nawa główna poprzedzona kruchtą, z przylegającymi doń nawami bocznymi oraz trójbocznie zamkniętym prezbiterium. Do nawy głównej przylega kwadratowa w rzucie wieża, do prezbiterium zakrystia i salka parafialna na rzucie wieloboku. Nawa główna i prezbiterium nakryte dachem dwuspadowym z trójbocznym zamknięciem pokrytym dachówką, salka parafialna nakryta hełmem

cebulastym, wieża baniastym hełmem z latarnią krytymi blachą miedzianą. Stan obiektu dobry.

Cmentarz przykościelny założony w pocz. XIX w. przy poprzednim kościele. Najstarszy datowany nagrobek z 1887 r. Na cmentarzu znajdują się groby właścicieli ziemskich. Obiekt utrzymany w dobrym stanie.

Unia – pałac, park

Pałac zbudowany został w początku lat dwudziestych obecnego stulecia z inicjatywy ówczesnego właściciela dóbr, Tadeusza Chrzanowskiego, według projektu architekta Kazimierza Rucińskiego.

Pałac jest okazałą, murowaną budowlą, frontem zwróconą na południe, o zróżnicowanej, horyzontalnie zakomponowanej bryle założonej na rzucie wydłużonego prostokąta, składającej się z trzech części, z których wyróżniającą jest zryzalitowana część środkowa poprzedzona portykiem wspartym na czterech masywnych filarach dźwigających taras, z dwiema narożnymi wieżami w elewacji tylnej. Bogate opracowanie elewacji w postaci pilastrów, fryzów, naczółków, architektonicznych obramień otworów okiennych. Obiekt opuszczony, nieużytkowany, w bardzo złym stanie.

Park zajmujący powierzchnię ok. 6 ha, o niezbyt czytelnej dzisiaj kompozycji, z zachowanymi jednak okazami starych drzew, założony został przypuszczalnie w k. XIX w. lub pocz. XX w. Przez lata nie pielęgnowany, z zatartym całkowicie układem komunikacyjnym, zaniedbanym drzewostanem, zniszczonymi klombami i trawnikami. Obiekty są własnością Agencji Nieruchomości Rolnych.

Wólka – pałac, park

Pałac zbudowany został ok. 1900 r., kiedy właścicielem dóbr był Niemiec Treppmacher, a dzierżawcą jego kuzyn – Schwanke, na miejscu poprzedniej siedziby należącej do rodzin Zakrzewskich i Chrzanowskich. Budynek murowany, dwukondygnacyjny, nakryty czterospadowym dachem pokrytym dachówką. Elewacje północna i południowa zaakcentowane ryzalitami zdobionymi pilastrami zwieńczonymi trójkątnymi frontonami.

Obiekt stanowi własność Gminy Strzałkowo, użytkowany przez Szkołę Podstawową, w dobrym stanie technicznym. W latach dziewięćdziesiątych przeprowadzono remont budynku. Wykonano m.in. naprawę więźby dachowej, przełożenie ceramicznego pokrycia, wzmocnienie stropów, częściową wymianę

tynków zewnętrznych i wewnętrznych, wymieniono stolarkę okienną i drzwiową.

W złym stanie znajduje się użytkowany przez szkołę park o pow. ok. 5 ha o wcześniejszej metryce (1 poł. XIX w.) założony w stylu krajobrazowym. Częściowo uporządkowany w otoczeniu budynku, na pozostałym obszarze zarośnięty i zaniedbany. Poza usuwaniem drzew obumarłych i zagrażających bezpieczeństwu, nie prowadzono żadnych prac porządkowych i pielęgnacyjnych na terenie parku.

Wólka – oficyna, stajnia, obora I, obora II, gorzelnia, spichlerz

Budynki stanowią własność Agencji Nieruchomości Rolnych, użytkowane przez dzierżawcę.

Oficina zbudowana w 2 poł. XIX w. Pierwotnie dworek właściciela. Budynek murowany, parterowy, nakryty dachem naczółkowym pokrytym dachówką. Użytkowany jako mieszkanie dzierżawcy i biuro gospodarstwa. Stan zachowania dostateczny.

Budynki gospodarcze dawnego folwarku, pochodzące z 2 poł. XIX wieku, użytkowane w większości zgodnie z pierwotnym przeznaczeniem. Ich stan zachowania ocenić należy jako dostateczny. W najgorszym stanie znajduje się spichlerz.

4.1.2. Stan zachowania zabytków ruchomych

Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków na terenie gminy Strzałkowo to wyposażenie obiektów sakralnych.

Kościół par. p.w. św. Marii Magdaleny w Brudzenie posiada w swoim wyposażeniu 13 obiektów wpisanych do rejestru zabytków (jeden obiekt wpisany dwukrotnie). Wyposażenie kościoła zachowane w stanie zadowalającym.

W kościele par. p.w. św. Małgorzaty w Graboszewie wpisano do rejestru zabytków 27 obiektów ruchomych. Stan zachowania obiektów zróżnicowany. Pilnej interwencji konserwatorskiej wymaga drewniana ława kolatorska.

W kościele par. p.w. Narodzenia NMP w Ostrowie Kościelnym wpisano do rejestru zabytków 18 obiektów. Ich stan zachowania ocenić należy jako zadowalający.

Kościół par. p.w. Św. Trójcy w Skarboszewie posiada w swoim wyposażeniu 9 zabytków ruchomych wpisanych do rejestru. Stan zachowania obiektów dobry. W

latach 2004-2006 przeprowadzono konserwację polichromii, w latach 2007-2008 konserwacji poddano ołtarz główny i dwa ołtarze boczne.

W kościele par. p.w. św. Jadwigi w Stawie do rejestru zabytków wpisano 20 obiektów. Wyposażenie kościoła zachowane w stanie dostatecznym.

W kościele par. p.w. św. Doroty w Strzałkowie znajduje się 6 obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Stan zachowania obiektów zabytkowych dostateczny.

Z wyposażenia kościoła par. p.w. św. Urszuli w Szemborowie do rejestru zabytków wpisano 3 obiekty. Ich stan zachowania ocenić należy jako dostateczny.

W dobrym stanie są liczne na terenie gminy kapliczki i krzyże przydrożne, systematycznie remontowane.

Wszelkie prace przy obiektach nieruchomych i ruchomych wpisanych do rejestru zabytków wymagają pozwolenia konserwatora zabytków po uprzednim uzgodnieniu ich zakresu w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków w Poznaniu Delegatura w Koninie.

4.1.3. Stan zachowania zabytków archeologicznych oraz istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych

Stanowiska archeologiczne podlegają stałym zagrożeniom. Z każdym rokiem, wraz z rozwojem techniki, intensyfikacją działalności przemysłowej, gospodarczej, rolniczej rośnie stopień ich zagrożenia oraz pojawiają się nowe.

W myśl art. 6 pkt 3 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 ze zmianami) wszystkie zabytki archeologiczne – bez względu na stan zachowania podlegają ochronie i opiece. Należy przy tym pamiętać, że zasięg stanowisk archeologicznych został wyznaczony na mapach na podstawie badań powierzchniowych. Jednak nie może on odpowiadać dokładnie zasięgowi występowania pozostałości osadnictwa pradziejowego pod ziemią. Dlatego należy traktować go zawsze orientacyjnie, może bowiem okazać się, że obiekty archeologiczne zalegają także w sąsiedztwie wyznaczonego na podstawie obserwacji powierzchniowej, zasięgu stanowiska.

Najlepiej zachowane są stanowiska archeologiczne położone na nieużytkach, terenach niezabudowanych oraz terenach zalesionych. Należy tutaj przypomnieć, że

ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakłada na każdego, kto zamierza realizować nowe zalesienia lub zmianę charakteru dotychczasowej działalności leśnej na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, obowiązek pokrycia kosztów badań archeologicznych oraz ich dokumentacji.

Dużym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych są natomiast inwestycje budowlane i przemysłowe (zwłaszcza rozwój budownictwa mieszkalnego i przemysłowego oraz budowa dróg), nielegalna eksploatacja piasek i żwirowni. Istotnym zagrożeniem jest również działalność rolnicza, zwłaszcza intensywne orka.

Do innego rodzaju zagrożeń należy działalność nielegalnych poszukiwaczy. Zagrożają oni przede wszystkim cmentarzyskom oraz stanowiskom o własnej formie krajobrazowej, jak grodziska czy fortyfikacje ziemne oraz pozostałości z okresu II wojny światowej.

Dlatego dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, podczas inwestycji związanych z robotami ziemnymi, wymagane jest prowadzenie prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym pozwoleniem na badania archeologiczne Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków-Delegatury w Koninie przed uzyskaniem pozwolenia na budowę lub przed rozpoczęciem prac ziemnych.

Również przebudowa układów urbanistycznych, ruralistycznych, założeń dworsko- i pałacowo-parkowych prowadzi często do naruszenia średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych. W związku z tym wszystkie prace ziemne wymagają jednoczesnego prowadzenia badań archeologicznych. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie faktów osadniczych na tym terenie. Pozwalają one skorygować, uszczegółowić i potwierdzić informacje uzyskane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców.

4.1.4. Obszary największego zagrożenia dla zabytków w gminie

a) archeologicznych

Plan Rozwoju Lokalnego gminy Strzałkowo przewiduje następujące inwestycje, które mogą stanowić zagrożenie dla stanowisk archeologicznych:

INWESTYCJA	INWESTOR	TERMIN
Budowa sportowej hali środowiskowej we wsi Wólka	URZĄD GMINY	2009-2011
Budowa krytego basenu w Strzałkowie	URZĄD GMINY	2010-2013
Budowa kanalizacji sanitarnej i oczyszczalni ścieków lub przyzagrodowych oczyszczalni dla wsi Szemborowo	URZĄD GMINY	2010- 2013
Budowa kanalizacji sanitarnej odprowadzającej ścieki ze wsi Bielawy i Skarboszewo do oczyszczalni w Strzałkowie wraz z modernizacją oczyszczalni lub budowa oczyszczalni przyzagrodowych	URZĄD GMINY	2010-2013
Budowa placów zabaw na terenie wsi Gminy Strzałkowo	URZĄD GMINY	2010-2013
Budowa parku rekreacji i sportu w Strzałkowie	URZĄD GMINY	2010-2013
Budowa hali sportowej przy Gimnazjum w Strzałkowie	URZĄD GMINY	2010-2013
Budowa świetlicy wiejskiej w Paruszewie	URZĄD GMINY	2010-2013
Budowa kanalizacji sanitarnej dla wsi Paruszewo z modernizacją oczyszczalni w Strzałkowie	URZĄD GMINY	2010-2013
Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w płn. zach. części Strzałkowa	URZĄD GMINY	2011-2013
Budowa kanalizacji sanitarnej dla miejscowości Strzałkowo	URZĄD GMINY	2009-2013

W celu ochrony stanowisk archeologicznych oraz pradziejowych, średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych niezbędne jest uzgadnianie oraz wypełnianie przez inwestorów wymogów konserwatorskich zwartych w opiniach i decyzjach Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

b) nieruchomości

Gmina Strzałkowo nie posiada opracowanego miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla całego obszaru gminy, będącego prawem miejscowym. Z punktu widzenia ochrony konserwatorskiej jest to istotne zagrożenie

dla zabytków nieruchomych. Bowiem ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy jest jedną z czterech form ochrony wymienionej w art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Pozostałe, wpis do rejestrów zabytków, dotyczy generalnie wybranych obiektów w zespołach dworskich i pałacowych oraz obiektów sakralnych, zaś uznanie za pomnik historii lub utworzenie parku kulturowego obecnie gminy nie dotyczy. Wprawdzie nowelizacja ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 18 marca 2010 r. wprowadziła w art. 7 pkt 4 dodatkową formę ochrony m. in. w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz w decyzji o warunkach zabudowy, jednakże nie wszystkie inwestycje realizowane są w oparciu o w/w decyzje. Brak szczegółowych zapisów w planach zagospodarowania przestrzennego może spowodować daleko idące przekształcenia przestrzenne, materiałowe i architektoniczne.

Lata drugiej wojny światowej będące dramatem tak w skali doznań jednostki, jak i grup społecznych, doprowadziły do wyludnienia wielu wsi i przysiółków zamieszkałych przez ludność pochodzenia niemieckiego. Pozostałości tych wspólnot, jakimi są cmentarze, ulegają powolnej i zdaje się nieodwracalnej zagładzie. Istniejące na terenie gminy nieczynne cmentarze ewangeliczne we wsiach: Brudzewo, Katarzynowo, Kornaty, Strzałkowo, to przejaw zaniedbania, degradacji i niezrozumienia ich wartości historycznej. Całkowicie zarośnięte, miejscami trudno dostępne. Zniszczone i zdewastowane nagrobki. Brak zainteresowania zbiorowości lokalnych owymi cmentarzami nie wynikał ze złej woli, lecz był czymś naturalnym, bo w praktyce nie był nośnikiem integracyjnym grupy.

Sfera uświadamiania sobie wartości historycznej zabytku, reguł i zasad postępowania przy jego renowacji to zagadnienie, które rzutuje w sposób czytelny na prowadzenie prac remontowych. Istotnym zagrożeniem dla substancji zabytkowej jest brak zrozumienia, wiedzy u części właścicieli obiektów. Momentem wszak najistotniejszym na dzień dzisiejszy są możliwości finansowania prac przy obiektach zabytkowych przez różne kategorie osób i instytucji nimi władającymi, gdzie często realne potrzeby znacznie przekraczają kwoty nań przeznaczone. Swoisty determinizm ekonomiczny niezbędny w prawidłowo postrzeganej polityce ochrony dóbr zabytkowych, to jednakże warunek szczególny, którego dopełnienie pozwoli

mieć nadzieję, iż w czasie rozsądnym do przewidzenia, uda się zrealizować wszystkie zadania związane z rewaloryzacją.

a) ruchomych

Zabytki ruchome na terenie gminy, stanowiące wyposażenie obiektów sakralnych, są właściwie i prawidłowo chronione.

4.2. Uwarunkowania wynikające z „Planu Rozwoju Lokalnego dla Gminy Strzałkowo”

Przyjęty Uchwałą Rady Gminy w Strzałkowie Nr XXVII/163/05 z dnia 3 marca 2005 r. ze zmianami wprowadzonymi Uchwałą Nr VII/33/07 z dnia 29 marca 2007 r. *Plan Rozwoju Lokalnego dla Gminy Strzałkowo* określił kierunki rozwoju gminy do 2013 r. Oparty został m.in. na celach i zadaniach wymienionych w *Strategii rozwoju gminy*, które wynikają z potrzeb społecznych, gospodarczych i środowiskowych, tworząc warunki do trwałego i zrównoważonego rozwoju gminy. Realizowane one będą m.in. poprzez zaspokojenie potrzeb mieszkańców we wszystkich dziedzinach życia, aktywizację działalności gospodarczej, ochronę środowiska przyrodniczego, ochronę dziedzictwa kulturowego, rozwój turystyki.

W rozdz. III „Aktualna sytuacja społeczno-gospodarcza na obszarze objętym wdrażaniem planu” pkt 3 „Środowisko przyrodnicze” podkreślono ważną rolę parków zabytkowych w kształtowaniu zieleni na terenie gminy.

W punkcie 4. „Zagospodarowanie przestrzenne”, ppkt 4.3. „Stan obiektów dziedzictwa kulturowego” wymieniono wszystkie obiekty na terenie gminy wpisane do rejestru zabytków (zabytki architektury i budownictwa, cmentarze) oraz zabytki archeologiczne.

4.4. Uwarunkowania wynikające ze „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy”

Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Strzałkowo została uchwalona przez Radę Gminy w Strzałkowie Uchwałą Nr IX/43/07 z dnia 14 czerwca 2007 r.

Studium jako akt planowania kształtującego politykę przestrzenną gminy wyodrębnia cele, uwarunkowania i kierunki zagospodarowania przestrzennego, które doprowadzą do wykorzystania wszystkiego co cenne i niepowtarzalne dla rozwoju gminy. Należy tu wymienić walory przyrodnicze i krajobrazowe, wartości kulturowe, zasoby materialne i inicjatywy lokalne, jak również warunki wynikające z położenia gminy, jej powiązań administracyjnych i gospodarczych.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Strzałkowo składa się z następujących opracowań:

CZĘŚĆ I – UWARUNKOWANIA

1. Rysunek studium pt.: „Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Strzałkowo – uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego” w skali 1 : 10 000
2. Tekst studium „Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Strzałkowo – uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego”.

CZĘŚĆ II – KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

3. Rysunek studium pt.: „Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Strzałkowo - kierunki zagospodarowania przestrzennego” w skali 1 : 10 000
4. Tekst studium „Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Strzałkowo - kierunki zagospodarowania przestrzennego.”

W części I pt. „Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Strzałkowo – uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego”, pkt 2 „Stan środowiska, w tym stan rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkość i jakość zasobów wodnych oraz wymogi ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego”, ppkt 2.6.4. „Parki” wymieniono parki na terenie gminy wpisane do rejestru zabytków w miejscowościach: Babin, Chwalibogowo, Chwałkowice, Graboszewo, Kościanki, Młodziejewice, Paruszewo, Radłowo, Skąpe, Słomczyce, Staw, Strzałkowo, Unia i Wólka. Poniżej przedstawiono zasady ochrony konserwatorskiej:

Zabytkowe parki podlegają ochronie w granicach założeń oraz w ich najbliższym otoczeniu. W obrębie stref ochrony konserwatorskiej obowiązuje:

- a) historyczna parcelacja zgodnie z zasadą niepodzielności zespołów,
- b) zachowanie zabytkowej zieleni.
- c) zachowanie zabytkowej zabudowy,
- d) użytkowanie nie kolidujące z historyczną funkcją obiektu.

W punkcie 3 „Stan dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej”, przedstawiono rys historyczny wsi Strzałkowo oraz krótką charakterystykę najcenniejszych zabytków sakralnych na terenie gminy: kościoła par. p.w. św. Marii Magdaleny w Brudzewie, kościoła par. p.w. św. Małgorzaty w Graboszewie, kościoła par. p.w. św. Trójcy w Skarboszewie, kościoła par. p.w. św. Jadwigi w Stawie.

W punkcie 3.2. „Obiekty i obszary chronione” wymieniono wszystkie obiekty na terenie gminy podlegające ochronie konserwatorskiej, wpisane i nie wpisane do rejestru zabytków. Wykaz obejmuje obiekty architektury i budownictwa, parki, cmentarze oraz zabytki archeologiczne. Strefy występowania stanowisk archeologicznych, granice ochrony konserwatorskiej zespołów dworsko- i pałacowo-parkowych oraz lokalizacje nieczynnych cmentarzy ewangelickich przedstawiono na załącznikach graficznych.

W części II „Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Strzałkowo – kierunki zagospodarowania przestrzennego” pkt 3 poświęcony został w całości ochronie środowiska kulturowego. Podkreślono rolę samorządu terytorialnego w zapewnieniu warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych dla szeroko rozumianej ochrony dóbr kultury. Przedstawiono cele ochrony dziedzictwa kulturowego, uwzględniane przy opracowywaniu planów dla poszczególnych obszarów gminy Strzałkowo:

A. Ochrona przestrzennych wartości krajobrazu kulturowego:

- utrzymanie historycznie ukształtowanej struktury osadniczej i sieci dróg,
- utrzymanie historycznych układów przestrzennych wsi, zasad lokalizacji zabudowy i zagospodarowania terenu,
- zachowanie w dobrym stanie technicznym i estetycznym dominant kulturowych i krajobrazowych,
- kontynuowanie tradycji w kształtowaniu krajobrazu kulturowego i nawiązanie do historycznych i regionalnych rozwiązań w jego kształtowaniu,
- przeciwdziałanie bezplanowej i chaotycznej parcelacji terenu,

- przeciwdziałanie zaśmiecaniu krajobrazu kulturowego nowymi lokalizacjami budowli substandardowych (tymczasowych pawilonów usługowych, baraków, budek kempingowych, agresywnych form reklamy),

- ograniczenie lokalizacji obiektów wymagających makroniwelacji i znacznych przekształceń topografii oraz zasobów przyrodniczych.

B. Ochrona indywidualnych wartości obiektów kultury materialnej:

- ochrona przed dewastacją wartościowych stanowisk archeologicznych,

- utrzymanie i eksponowanie grodzisk i cmentarzysk posiadających charakterystyczną formę krajobrazową, zachowanie w dobrym stanie technicznym i estetycznym kościołów, szkół, obiektów usługowych, produkcyjnych, wpisanych i nie wpisanych do rejestru zabytków oraz zewidencjonowanej zabudowy zagrodowej i innych elementów zagospodarowania i wyposażenia miejscowości,

- utrzymanie i eksponowanie układów przestrzennych siedlisk, pomników i krzyży, urządzeń technicznych i komunikacyjnych,

- utrzymanie i eksponowanie wartości zabudowy historycznej, jej proporcji, formy, typu dachów, wielkości i układu otworów, rodzaju stolarki i jej zdobnictwa, materiału budowlanego i sposobów jego wyeksponowania,

- zapobieganie powstawania ubytków w zabudowie historycznej,

- kształtowanie wysokich walorów estetycznych nowej zabudowy mieszkalnej, rekreacyjno - turystycznej i produkcyjnej poprzez nawiązywanie do tradycji i wartości regionalnych.

W punkcie 3.1. przedstawiono zasady ochrony konserwatorskiej:

1) Na obszarach wpisanych do rejestru zabytków likwidacja obiektów budowlanych oraz drzewostanu i zmiana zagospodarowania terenu wymaga zgody organu właściwego ds. ochrony zabytków.

2) Na obszarach wpisanych do rejestru zabytków lokalizacja nowych obiektów oraz przekształcenia obiektów istniejących winno być poprzedzone wydaniem decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, uzgodnionej z organem ds. ochrony zabytków.

3) Obowiązuje utrzymanie wszystkich zabytkowych obiektów budowlanych wpisanych do rejestru zabytków.

4) Obowiązuje zachowanie dobrego stanu technicznego i estetycznego tych obiektów. Wszelkie prace remontowe i konserwatorskie zewnętrzne i wewnętrzne

wymagają wykonania projektu i uzgodnionego z organem właściwym ds. ochrony zabytków. Obowiązuje także utrzymanie właściwego stanu estetycznego otoczenia tych zabytków, w tym: zieleni, małej architektury i zagospodarowania posesji sąsiadujących.

ZAŁOŻENIA SAKRALNE I REZYDENCJONALNE ORAZ PARKI

Podlegają ochronie w granicach założeń oraz ich najbliższym otoczeniu. Należy uwzględnić znaczenie widoku na zabytek.

W obrębie stref ochrony konserwatorskiej obowiązuje:

- a) historyczna parcelacja (zgodnie z zasadą niepodzielności zespołów),
- b) zachowanie zabytkowej zabudowy,
- c) zachowanie zabytkowej zieleni,
- d) podporządkowanie nowych obiektów układowi zabytkowemu w zakresie: lokalizacji, skali i formy architektonicznej,
- e) użytkowanie nie kolidujące z historyczną funkcją obiektu.

CMENTARZE

W granicach cmentarza obowiązuje zachowanie:

- a) historycznej parcelacji,
- b) historycznego rozplanowania,
- c) zabytkowej sztuki sepulkralnej i ogrodzenia,
- d) zabytkowej zieleni

Ochrona obowiązuje w granicach cmentarza oraz jego najbliższym otoczeniu. Postuluje się przyjęcie zewnętrznej strefy ochronnej o szerokości ok. 50 m, i wyłączenie jej spod zabudowy. Nieczynne cmentarze ewangelicko-augsburskie wymagają rewaloryzacji. Ewentualna zmiana sposobu użytkowania tych terenów jest dopuszczalna pod warunkiem zachowania znajdujących się na nich obiektów zabytkowych, które mogą być przeniesione w inne miejsce po uzyskaniu pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

POJEDYNCZE OBIEKTY BUDOWLANE (użyteczności publicznej, mieszkalne, gospodarcze, przemysłowe i kapliczki)

Ochrona obejmuje obiekty wraz z ich najbliższym otoczeniem. Postuluje się zachowanie zabytkowej formy architektonicznej oraz podporządkowanie niezbędnych zmian budynkowi istniejącemu w zakresie skali i formy.

Wszelkie prace planowane w obiektach i na obszarach objętych ochroną konserwatorską oraz w ich najbliższym otoczeniu (m.in. prace budowlane,

pielęgnacja zieleni, prace ziemne, zmiany sposobu użytkowania, podziały geodezyjne) wymagają:

1) pozwolenia Kierownika Delegatury Urzędu Ochrony Zabytków w Koninie działającego z upoważnienia Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu – w odniesieniu do obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz zlokalizowanych na obszarach wpisanych do rejestru zabytków,

2) opinii Kierownika Delegatury Urzędu Ochrony Zabytków w Koninie – w odniesieniu do pozostałych obiektów i obszarów ujętych w spisie.

Zasady ochrony stanowisk archeologicznych.

Wszystkie zewidencjonowane stanowiska archeologiczne oraz strefy ich występowania podlegają ochronie konserwatorskiej zgodnie z art. 6 ust. 1, pkt 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r., Dz. U. Nr 162, poz. 1568. Na obszarze występowania stanowisk archeologicznych, oraz w strefie ich ochrony, podczas wykonywania robót ziemnych wymagane jest prowadzenie prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym pozwoleniem na badania archeologiczne Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków – Delegatura w Koninie.

Zasady ochrony stanowisk archeologicznych:

1) Zmiany sposobu użytkowania terenów w strefach W oraz wykonanie prac niwelacyjnych lub ziemnych należy uzgadniać z właściwym organem ds. ochrony zabytków, który może zażądać przeprowadzenia archeologicznych badań ratowniczych lub nadzoru archeologicznego nad prowadzonymi pracami.

2) Na obszarach ochrony stanowisk archeologicznych należy ograniczyć użytkowanie terenu do dotychczasowego, o ile nie zostało ono zakwalifikowane jako niszczące, zachowanie zastanej topografii oraz warstw gruntowych w stanie niezmienionym.

3) Na terenie gminy w bezpośrednim sąsiedztwie stanowiska archeologicznego obowiązuje zasada zgłaszania służbie konserwatorskiej zamiarów podejmowania prac ziemnych związanych z wykonywaniem głębokich wykopów, robót melioracyjnych, budową tras komunikacyjnych i instalacji infrastruktury podziemnej oraz w przypadku podejmowania zalesień użytków rolnych.

4.5. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego

Gmina Strzałkowo nie posiada miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu całej gminy. Obowiązują trzy miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego dla wybranych obszarów na terenie gminy, które zawierają zapisy uwzględniające ochronę zabytków nieruchomych i archeologicznych.

I. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Strzałkowo obejmującego tereny we wsiach Skarboszewo i Graboszewo, przyjęty Uchwałą Nr VI/34/03 Rady Gminy w Strzałkowie z dnia 23 stycznia 2003 r. W rozdz. II „Ustalenia szczegółowe”, w § 9 wprowadzono zapisy dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego:

Wieś Graboszewo

Ustala się tereny zieleni parkowej, usług komercyjnych, takich jak: hotel, pensjonat, kawiarnia, biura, gabinety, klub, siłownia, przedszkole prywatne, centrum nauki języków obcych, centrum rehabilitacji i odnowy, zajazd itp. z dopuszczeniem zabudowy mieszkaniowej.

Park krajobrazowy z 1 poł. XIX w. Wpisany do rejestru zabytków na mocy decyzji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z dnia 4 września 1989 r. nr rejestru A-429/171. Skala i forma architektoniczna projektowanej zabudowy powinna nawiązywać do XIX-wiecznej zabudowy rezydencjonalnej rejonu Strzałkowa. Dopuszcza się łączenie funkcji usługowej z funkcją mieszkaniową w miejscu dawnego dworu i oficyny. Przy projektowaniu obiektów na terenie parku należy przestrzegać sytuowania osi architektonicznej oraz zadbać o całość kompozycji z uwzględnieniem historycznych lokalizacji budynków w celu przywrócenia w przyszłości parkowi jego dawnej świetności. Zabudowa parku odbywać się musi z uwzględnieniem zasad projektowania obiektów usługowych, kultury lub sportu oraz warunków technicznych jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie. Zakaz budowy wolnostojących budynków gospodarczych.

Dokumentacja architektoniczno-budowlana projektowanej zabudowy wymaga uzgodnienia ze służbą konserwatorską.

Zakaz dokonywania podziałów nieruchomości.

II. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Strzałkowo w obrębie geodezyjnym Wólka w rejonie skrzyżowania drogi krajowej nr 92 z drogą wojewódzką nr 260, przyjęty Uchwałą Nr XIII/87/03 Rady Gminy w Strzałkowie z dnia 23

października 2003 r. W rozdz. II „Ustalenia szczegółowe”, w § 8, pkt 5 wprowadzono zapisy dotyczące zasad ochrony dziedzictwa kulturowego:

ZP – zieleń parkowa. Park podworski przy szkole, zabytkowy zespół dworsko-folwarczny – możliwość lokalizacji urządzeń sportowo-rekreacyjnych jako funkcji uzupełniającej dla obiektów szkoły i przedszkola oraz usług publicznych.

Wszelkie inwestycje i podziały w obrębie tego terenu podlegają uzgodnieniu ze służbą konserwatorską.

III. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obrębu geodezyjnego Strzałkowo, przyjęty Uchwałą Nr XXX/189/05 Rady Gminy Strzałkowo z dnia 2 czerwca 2005 r. W dziale II „Ustalenia ogólne”, rozdz. 3, § 7, wprowadzono zapisy dotyczące zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków:

W p. 1 wymieniono obiekty na terenie Strzałkowa wpisane do rejestru zabytków, w p. 2 obiekty objęte ochroną konserwatorską nie wpisane do rejestru zabytków (na podstawie wykazu przesłanego przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków Delegaturę w Koninie).

3. Ustala się obowiązek każdorazowego sprawdzania aktualnego rejestru zabytków przed wydaniem pozwolenia na budowę.

4. Obiekty zabytkowe wymienione w rejestrze zabytków podlegają ochronie w granicach działek geodezyjnych, na których są zlokalizowane. Wszelkie zmiany planowane w obiektach i na obszarach wpisanych do rejestru zabytków oraz ich najbliższym otoczeniu (m.in. prace budowlane, pielęgnacja zieleni, prace ziemne, zmiany sposobu użytkowania, podziały geodezyjne) wymagają pozwolenia odpowiednich służb konserwatorskich.

5. Pojedyncze obiekty budowlane – postuluje się zachowanie zabytkowej formy architektonicznej oraz podporządkowanie niezbędnych zmian budynkowi istniejącemu w zakresie skali i formy.

6. Na terenach cmentarzy objętych ochroną konserwatorską nakazuje się:

- a. zachowanie historycznej parcelacji,
- b. zachowanie historycznego rozplanowania,
- c. zachowanie obiektów zabytkowej sztuki sepulkralnej i ogrodzenia,
- d. zachowanie zabytkowej zieleni.

Nieczynny cmentarz ewangelicki w Strzałkowie wymaga rewaloryzacji. Ewentualna zmiana sposobu użytkowania tego terenu wymaga zgody właściciela, tj. Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego.

7. Na terenach parków objętych ochroną konserwatorską nakazuje się:

- a. zachowanie historycznego rozplanowania,
- b. zachowanie zabytkowej zieleni,
- c. zachowanie obiektów o zabytkowej architekturze,
- d. podporządkowanie nowych projektowanych obiektów układowi historycznemu w zakresie lokalizacji obiektu, jego skali i formy.

8. Wszystkie zmiany, które właściciel planuje w obiektach i na obszarach objętych ochroną konserwatorską, wymagają uzyskania zezwolenia odpowiednich służb konserwatorskich.

Ustalenia w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego wynikają z zapisów zawartych w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy i są każdorazowo uzgadniane z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w Poznaniu Delegaturą w Koninie.

Inwestycje na terenie gminy Strzałkowo (na obszarach, dla których nie sporządzono miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego) wykonywane są na podstawie decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu oraz ustaleniu lokalizacji celu publicznego, które uzgadniane są każdorazowo z urzędem konserwatorskim.

4.6. Uwarunkowania wynikające z ochrony przyrody i równowagi ekologicznej

W czasach wielkich przekształceń środowiska, związanych przede wszystkim z urbanizacją i uprzemysłowieniem, ogromne znaczenie ma zachowanie w niezmiennym stanie terenów mało jeszcze zdegradowanych, gdzie przyroda zachowała wiele z naturalnego uroku. Formami takiej ochrony są parki krajobrazowe i obszary chronionego krajobrazu. Tworzy się je na obszarach o wysokich walorach naturalnych środowiska oraz o nieprzeciętnych właściwościach estetycznych krajobrazu, nierzadko połączonych z wartościami historycznymi, turystycznymi i krajoznawczymi.

Północno-wschodnia część gminy Strzałkowo znajduje się w obrębie **Powidzko - Bieniszewskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu** utworzonego Uchwałą Nr 53 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Koninie z dnia 29 stycznia 1986 r. w sprawie ustalenia obszarów krajobrazu chronionego i zasad korzystania z tych

obszarów. Omawiany obszar o całkowitej powierzchni 460 km² jest najważniejszym ogniwem ekologicznym systemu ochrony ze względu na największą w skali dawnego województwa konińskiego koncentrację walorów przyrodniczych, krajobrazowych i rekreacyjnych. Jest to najcenniejszy pod względem morfotycznym obszar mający żywą rzeźbę młodoglacjalną. Cechuje go ogromne bogactwo tak charakterystycznych form jak rynny polodowcowe, wzgórza moreny czołowej, płaska i falista forma moreny dennej, liczne jeziora: Powidzkie, Niedzięgiel, Suszewskie, Wilczyńskie, Budzislawskie, Ostrowickie, w znacznej części linii brzegowej otoczone lasami.

Powidzko - Bieniszewski Obszar Chronionego Krajobrazu obejmuje fragment Pojezierza Gnieźnieńskiego połączony ciągiem wzgórz moreny czołowej z resztką dawnej Puszczy Bieniszewskiej. Puszcza Bieniszewska zajmuje obszar o powierzchni 952,5 ha, obejmując zwarty kompleks żyznych lasów liściastych, w większości dobrze zachowanych lasów gradowych oraz łągów. Obszar włączony jest do europejskiej sieci obszarów chronionych NATURA 2000 jako specjalny obszar ochrony siedlisk (Dyrektywa Siedliskowa).

Na terenie gminy Strzałkowo indywidualną ochroną poprzez wpis do rejestru pomników przyrody objęte są następujące obiekty:

- Radłowo, leśnictwo – dąb szypułkowy o obwodzie 410 cm (nr rejestru 10)
- Paruszewo – dąb szypułkowy o obwodzie 400 cm (nr rejestru 29)
- Paruszewo – dąb szypułkowy o obwodzie 400 cm (nr rejestru 30)
- Paruszewo – dąb szypułkowy o obwodzie 600 cm (nr rejestru 31)
- Graboszewo – dąb szypułkowy, 2 drzewa o obwodach 380 i 260 cm (nr rejestru 38)
- Strzałkowo, leśniczówka – dąb szypułkowy o obwodzie 350 cm (nr rejestru 41)
- Wólka – aleja kasztanowców złożona z ok. 70 drzew, dł. 200 m, obwód drzew 200-300 cm (nr rejestru 92)
- Chwałkowice – dąb bezszypułkowy, 3 drzewa o obwodach 300, 250, 250 cm w parku zabytkowym (nr rejestru 99)
- Chwałkowice – szpaler lipowy o długości 150 m złożony z ok. 30 drzew o obwodach 120 – 210 cm w parku zabytkowym (nr rejestru 100)
- Wólka – dąb bezszypułkowy, 3 drzewa o obwodach 350 cm w parku

zabytkowym (nr rejestru 101)

- Wólka – topola biała, 6 drzew o obwodach 250-300 cm, w parku zabytkowym (nr rejestru 103)
- Graboszewo – aleja wiązowa złożona z ok. 80 drzew na długości 200 m o obwodach 150-250 cm w parku zabytkowym (nr rejestru 104)
- Graboszewo – aleja grabowa złożona z ok. 60 drzew na długości 100 m o obwodach 100-150 cm w parku zabytkowym (nr rejestru 105)
- Paruszewo – lipa drobnolistna o obwodzie 500 cm w parku zabytkowym (nr rejestru 106)
- Paruszewo – dąb szypułkowy o obwodzie 530 cm w parku zabytkowym (nr rejestru 107)
- Wólka – buk pospolity o obwodzie 300 cm w parku zabytkowym (nr rejestru 108)
- Unia – dąb szypułkowy o obwodzie 450 cm w parku zabytkowym (nr rejestru 133)
- Unia – grab pospolity o obwodzie 450 cm w parku zabytkowym (nr rejestru 134)
- Staw – platan klonolistny o obwodzie 450 cm w parku zabytkowym (nr rejestru 135)

5. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami (*art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz inne określone przez gminę*)

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- 2) uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,

- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków,
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

6. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

6.1. Gminna ewidencja zabytków

6.1.1. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków nieruchomych

Przepisy art. 22 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakładają na wójta gminy obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków. Gmina Strzałkowo wykonała w 2010 r. gminną ewidencję zabytków nieruchomych (znajdujących się w wojewódzkiej ewidencji zabytków) wpisanych i nie wpisanych do rejestru zabytków. Tworzy ją zbiór kart adresowych zawierających podstawowe dane o obiekcie, m.in. położenie, czas powstania, materiał, właściciel, stan zachowania obiektu oraz fotografie. W gminnej ewidencji znajduje się obecnie 260 obiektów zabytkowych. Egzemplarz ewidencji zabytków nieruchomych przekazany został Delegaturze Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Koninie. Będzie ona systematycznie uzupełniana i weryfikowana.

6.1.2. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych

I. Zgodnie z pismem przekazanym przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wykonana została w 2010 r. gminna ewidencja zabytków archeologicznych, obejmująca karty stanowisk archeologicznych oraz zespołów stanowisk archeologicznych. Baza informacji o tych stanowiskach będzie systematycznie aktualizowana przez WUOZ w Poznaniu Delegaturę w Koninie.

II. Uzupełnianie i weryfikowanie istniejącej ewidencji zabytków archeologicznych poprzez włączanie informacji o wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości niezależnie od charakteru badań oraz na podstawie uzyskiwanych wyników badań weryfikacyjnych AZP, zgodnie z informacjami przekazywanymi przez WUOZ w Poznaniu Delegaturę w Koninie.

III. Sporządzenie elektronicznej systematycznie aktualizowanej bazy informacji o stanowiskach archeologicznych wytypowanych przez WUOZ w Poznaniu do wpisania do rejestru zabytków, w celu uwzględnienia ich w dokumentach planistycznych i inwestycyjnych gminy.

6.1.3. Inwentaryzacja obiektów tzw. małej architektury

Rozpoznanie terenowe i wykonanie inwentaryzacji w postaci kart ewidencyjnych obiektów tzw. małej architektury (kapliczki, krzyże przydrożne). Pomoc przy sporządzaniu wniosków przez właścicieli o wpisanie najcenniejszych obiektów do rejestru zabytków.

6.2. Edukacja i promocja w zakresie ochrony zabytków

- włączenie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do zajęć szkolnych w szkołach podstawowych i gimnazjach prowadzonych przez gminę,
- organizowanie w ramach zajęć szkolnych wycieczek krajoznawczych, prezentacja najcenniejszych obiektów zabytkowych i ich historii,
- publikacja folderu prezentującego najważniejsze obiekty zabytkowe na terenie gminy oraz założenie strony internetowej związanej z tą problematyką,
- udostępnienie gminnej ewidencji zabytków oraz „Programu opieki nad zabytkami Gminy Strzałkowo” na stronie internetowej Urzędu Gminy w Strzałkowie,
- uwzględnienie obiektów zabytkowych przy wyznaczaniu nowych tras turystycznych i ścieżek dydaktycznych,
- ustalenie z właścicielami obiektów zabytkowych możliwości i zasad ich udostępniania.
- wprowadzenie różnych form prezentacji tematyki związanej z

zabytkami podczas „Dni Strzałkowa”

6.3. Działania zmierzające do poprawy stanu zachowania dziedzictwa kulturowego

- informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania środków na odnowę zabytków,
- merytoryczna pomoc właścicielom obiektów zabytkowych w tworzeniu wniosków aplikacyjnych o środki na odnowę zabytków,
- aktywne zachęcanie sektora prywatnego do zagospodarowania obiektów zabytkowych,
- renowacja obiektów zabytkowych będących własnością Gminy,
- określenie zasad udzielania pomocy finansowej właścicielom remontującym obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków (dotacje) oraz rozważenie możliwości wprowadzenia ulg podatkowych dla właścicieli obiektów figurujących w gminnej ewidencji zabytków, warunkowane podjęciem działań zmierzających do ich zabezpieczenia i konserwacji,
- podjęcie próby rozwiązania problemu nieczynnych cmentarzy ewangelickich na terenie gminy.

6.4. Określenie zasobów zabytkowych, które można wykorzystać dla tworzenia np. tras turystycznych, ścieżek dydaktycznych itp.

W ramach promocji Gminy Strzałkowo i mając na względzie rozwój sportu masowego oraz turystyki stworzony został projekt pod nazwą „Szlaki Rowerowe Gminy Strzałkowo” (SRS), w ramach którego zaprojektowano i oznakowano 3 szlaki rowerowe o łącznej długości 90 km. Wiodą one przez najciekawsze pod względem przyrodniczym i krajobrazowym tereny gminy. Na szlakach tych znajdują się również najcenniejsze obiekty zabytkowe wymienione w poprzednich rozdziałach.

Trasa północna to szlak żółty o długości 30 km, biegnący przez Wólkę, Staw, Chwałkowice, Szemborowo, Brudzewo, Janowo, Skąpe, Radłowo, Ostrowo Kościelne, Kornaty, Łęczec, a zaczynający i kończący się w Strzałkowie. Trasa południowa to szlak zielony o długości 29 km, prowadzący przez Skarboszewo,

Chwalibogowo, Graboszewo, Kościanki, Młodziejewice, Uścięcin, Unię, Krępkowo, Paruszewo i Wólkę. Również ta trasa zaczyna i kończy się w Strzałkowie. Trzecia trasa to ponadgminny szlak o długości 31 km (oznaczony kolorem czerwonym) łączący Strzałkowo z miejscowościami leżącymi nad Jeziorem Powidzkim (przez Kornaty, Ostrowo Kościelne, Radłowo, Posadę, Kochowo) oraz z Ciążeniem nad Wartą (przez Paruszewo, Graboszewo, Chwalibogowo, Wierzbovice, Dąbrowę). Biegąc na północ i na południe stanowi jednocześnie oś, na której oparte są w części szlaki gminne (żółty i zielony). Szlak zielony (południowy) przechodzi między innymi przez miejscowość Graboszewo, na terenie której znajdują się grodziska średniowieczne, które, po odpowiednim oznakowaniu mogą być włączone do programu zwiedzania na trasie rowerowej.

Usytuowanie SRS jest korzystne dla turystów rowerowych, ponieważ wpisują się one w istniejące trasy rowerowe na terenie powiatu słupeckiego. Tereny Powidzkiego Parku Krajobrazowego oraz Nadwarciańskiego Parku Krajobrazowego leżą w niewielkiej odległości od granic gminy i zachęcają do turystyki rowerowej.

6.5. Określenie sposobu realizacji poszczególnych celów gminnego programu opieki nad zabytkami

Obiektami wpisanymi do rejestru zabytków, stanowiącymi własność Gminy Strzałkowo są:

- 1) zespół pałacowo-parkowy w Wólce,
- 2) zespół dworsko-parkowy w Słomczycach,
- 3) park dworski w Strzałkowie,
- 4) park dworski w Kościankach,
- 5) park dworski w Stawie,
- 6) park dworski w Babinie,
- 7) cmentarz jeniecki w Łęczcu.

Budynek pałacu w Wólce, będący siedzibą szkoły, na bieżąco remontowany znajduje się w dobrym stanie technicznym. Na terenie parku systematycznie usuwane są drzewa obumarłe i zagrażające bezpieczeństwu. Z uwagi na wysoką wartość założenia parkowego, szczególnie fakt występowania zróżnicowanego gatunkowo, cennego drzewostanu, podjęte zostaną działania związane z jego kompleksową rewaloryzacją, która obejmie m.in. odtworzenie układu komunikacyjnego, uporządkowanie zieleni, renowację kompleksu wodnego, wzbogacenie gatunkowe drzewostanu parkowego nowymi nasadzeniami drzew i krzewów ozdobnych. Rozpoczęcie realizacji zadań wyznaczone zostało na rok 2012, a ich zakres uwarunkowany będzie pozyskaniem dodatkowych środków finansowych ze źródeł zewnętrznych.

Dwór w Słomczycach zamieszkały przez lokatorów poddany zostanie remontowi w 2013 r. W tym samym roku zostanie opracowana dokumentacja dotycząca uporządkowania parku. W 2014 r. planowane jest uporządkowanie zieleni.

Prace porządkowe i pielęgnacyjne planowane są również na terenach założeń parkowych, stanowiących interesujące kompleksy historyczno – przyrodnicze w miejscowościach: Strzałkowo, Kościanki, Babin i Staw. Winny być zachowane w dobrej kondycji dla przyszłych pokoleń, a warunkiem tego jest, w pierwszym etapie, uporządkowanie zieleni.

W 2011 r. opracowana zostanie inwentaryzacja zieleni parku w Strzałkowie, zawierająca również zalecenia dotyczące uporządkowania terenu i pielęgnacji drzewostanu. Kolejnym etapem będzie projekt uzupełniających nasadzeń z realizacją do końca 2011 r.

Kompleksowe prace rewaloryzacyjne, aby przyniosły właściwy efekt, muszą być poprzedzone dokumentacją zawierającą m.in. inwentaryzację zieleni i projekt zagospodarowania, toteż ich zakres będzie uwarunkowany możliwościami finansowymi Gminy. Niemniej pracami tymi będą systematycznie poddawane, od 2011 r. kolejno wszystkie obszary założeń parkowych. W 2013 r. planowane jest opracowanie dokumentacji i uporządkowanie parku w Kościankach i Babinie. Na rok 2014 zaplanowane są prace porządkowe i pielęgnacyjne na terenie parku w Stawie. Gmina podejmie starania o dofinansowanie realizacji zaplanowanych zadań z dodatkowych źródeł, m.in. Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Kontynuowane będą prace na cmentarzu jenieckim. Zakończony zostanie remont pomnika, uporządkowana zielen. Zadaniem priorytetowym będzie budowa utwardzonej drogi dojazdowej do cmentarza. Zakończenie inwestycji zaplanowane jest do końca 2014 r.

Ważnym zagadnieniem jest ochrona nieczynnych, zaniedbanych i dewastowanych cmentarzy ewangelickich. Aby przywrócić właściwą rangę tym miejscom wiecznego spoczynku, podjęta zostanie inicjatywa ich uporządkowania, we współpracy z Parafią Ewangelicko-Augsburską w Koninie. Do akcji włączona zostanie społeczność lokalna oraz młodzież szkolna, gdyż jej zaangażowanie w odtwarzanie śladów lokalnej historii jest ważnym elementem w procesie edukacyjnym. Nawiązana zostanie współpraca z gminami i szkołami mającymi doświadczenie w tego typu przedsięwzięciach.

Pozostałe obiekty nie są własnością Gminy, w związku z tym nie ma ona możliwości bezpośredniego sprawowania opieki nad nimi. Natomiast działania pośrednie, wynikające z ustawy o ochronie zabytków oraz polityki prowadzonej przez Gminę sprowadzają się do:

- promowania najcenniejszych zabytków z terenu gminy,
- uwzględniania dziedzictwa kulturowego przy sporządzaniu dokumentów planistycznych,
- wspierania poczynań właścicieli obiektów zabytkowych przy działaniach związanych z ich właściwym użytkowaniem i utrzymaniem,

- kształtowania społecznej potrzeby ochrony dziedzictwa kulturowego (społeczni opiekunowie zabytków),
- edukacji społeczeństwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego poprzez:
  - prowadzenie i doskonalenie edukacji na rzecz ochrony zabytków na poziomie szkół podstawowych i gimnazjalnych, ze szczególnym uwzględnieniem tradycji lokalnych,
  - popularyzację wszelkiego rodzaju konkursów promujących wiedzę z zakresu szeroko pojętego dziedzictwa kulturowego.

7. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Podmiotem formułującym gminny program opieki nad zabytkami jest samorząd gminy. Realizacja programu odbywać się będzie poprzez zespół działań władz gminy na rzecz osiągnięcia celów w nim przyjętych. Samorząd ma oddziaływać na różne podmioty związane z obiektami zabytkowymi, w tym również na mieszkańców gminy w celu wywołania w nich pożądanых zachowań prowadzących do realizacji zamierzonych celów. Zakłada się, że w realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Strzałkowo wykorzystane zostaną następujące grupy instrumentów: instrumenty prawne, finansowe, społeczne, koordynacji i kontroli.

1. Instrumenty prawne:

- programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego,
- dokumenty wydane przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wynikające z przepisów ustawowych,
- uchwały Rady Gminy (miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, zwolnienia i ulgi dla właścicieli obiektów zabytkowych).

2. Instrumenty finansowe:

- środki własne zatwierdzone uchwałą Rady Gminy,
- dotacje,
- subwencje,

- dofinansowania.

3. Instrumenty społeczne:

- uzyskanie poparcia lokalnej społeczności dla programu poprzez sprawną komunikację,
- edukacja i tworzenie świadomości potrzeby istnienia i ochrony dziedzictwa kulturowego w lokalnej społeczności,
- współpraca z organizacjami społecznymi.

4. Koordynacja i kontrola

- gromadzenie stale aktualizowanej wiedzy o stanie zachowania obiektów, prowadzonych pracach remontowych i konserwatorskich,
- utworzenie w ramach organizacyjnych Urzędu Gminy w Strzałkowie zespołu koordynującego realizację poszczególnych zadań wynikających z ustaleń programu opieki nad zabytkami.

W skład zespołu wchodzi:

1. Lech Nowaczyk – sekretarz gminy
  2. Dagmara Brzezińska – insp. ds. infrastruktury technicznej i inwestycji
  3. Magdalena Wenglewska – insp. ds. ochrony środowiska, rolnictwa i leśnictwa
- wewnętrzne okresowe sprawozdania z realizacji niniejszego programu.

8. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wójt gminy zobowiązany jest do sporządzania co 2 lata sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami. Sprawozdanie to przedstawiane jest Radzie Gminy. Po 4 latach program powinien zostać zaktualizowany i ponownie przyjęty przez radę gminy.

Do wykonania powyższego zadania utworzono zespół koordynujący monitorujący niniejszy program poprzez:

- a) analizę i ocenę przebiegu realizacji,

b) analizę i ocenę stopnia uzyskanych efektów.

9. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Ustawowy obowiązek utrzymania zabytku we właściwym stanie, co wiąże się m.in. z prowadzeniem i finansowaniem przy nim prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych spoczywa na jego posiadaczu, który dysponuje tytułem prawnym do zabytku wynikającym z prawa własności, użytkownika wieczystego, trwałego zarządu. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego, prowadzenie i finansowanie wspomnianych robót jest jej zadaniem własnym.

Wszystkie podmioty zobowiązane do finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy **zabytkach wpisanych do rejestru zabytków** mogą ubiegać się o ich dofinansowanie ze środków m.in.:

I. Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Zasady finansowania opieki nad zabytkami określa ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 ze zmianami, art. 71-83. Szczegółowe uregulowania w tym zakresie zawiera Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. Nr 112, poz. 940).

Program operacyjny *DZIEDZICTWO KULTUROWE*.

Witryna internetowa: <http://www.mkidn.gov.pl>

II. Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu

Ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest Wojewoda Wielkopolski. Dotacja może być udzielona na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (art. 74 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Witryna internetowa: <http://www.wosoz.bip-i.pl/public>

III. Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego, Departament Kultury

W ramach otwartego konkursu ofert na zadania publiczne Województwa Wielkopolskiego w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego – ochrona zabytków i opieka nad zabytkami.

Witryna internetowa: <http://www.bip.umww.pl>

IV. Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi

W ramach działania „Odnowa i rozwój wsi” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.

Witryna internetowa: <http://www.minrol.gov.pl>

V. Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Administracji Departament Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych, Wydział Funduszu Kościelnego

Dotacje udzielane na remonty i konserwację obiektów sakralnych w zakresie wykonywania podstawowych prac zabezpieczających obiekt (bez wystroju i wyposażenia).

Witryna internetowa: <http://www.mswia.gov.pl>

VI. Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu

Na zadania związane z ochroną i kształtowaniem przyrody.

Witryna internetowa: <http://www.wfosgw.poznan.pl>

Działania o charakterze strategicznym i ponadregionalnym mogą liczyć na finansowanie z Funduszy Unii Europejskiej, m.in.

- 1) Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), którego działalność koncentruje się na różnych dziedzinach, m.in. rozwój turystyki oraz inwestycje w dziedzinie kultury.
- 2) Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2007-2013, który zgodnie z projektem Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia na lata

2007-2013 (NSRO) stanowi jeden z programów operacyjnych przy wykorzystaniu środków Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. W ramach programu realizowanych będzie 17 osi priorytetowych, m.in. 12 – kultura i dziedzictwo kulturowe.

Wymienione źródła finansowania są wskazówką dla właścicieli obiektów zabytkowych. Szczegółowe informacje dotyczące rodzaju finansowanych zadań, uprawnionych wnioskodawców, trybu składania wniosków, kryteriów oceny i warunków rozliczenia można znaleźć na stronach internetowych instytucji udzielających pomocy finansowej.